ШИНАРДИ,
20
июнь
1967 шу.
№ 72 (4397).
Мах 2 кеп.

Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

# СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

1923 ШЕРА ДЕНЗ АРАДУВЛ

## НОХЧ-ГІАЛГІАЙ МЕХКАРИЙ ЦХЬОАЛАГІЧА СЛЕТАГА

КПСС областной комитето, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиумои Министрий Советои чІоагГІа даькъала а бувцаш, моаршал лу мехкарий цхьоалагІча республикански слете данъа лоацарашка а хІаьта шуга гІолла — Нохч-ГІалгІайчен берригача къонача къахьегача кхалнахага а.

КПСС XXIII-ча съезда решенеша дог ураттадаь, ленински Центральни Комитетан Советски правительстванеи гонахьа кхотаденна дола советски халкъ Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дизара даха доагГІача тайпара накъадаха кийчлуш долча унх белгалъяьннача хана я шун слет.

Советски Іаьдало даим а лоала кІалхарбаьхаб кхалнах, хІаьта нохчийн гІалгІайн кхалнах белгала ла йиш йоацаш хиннача лаьй хьалха баьхаб. Кхалсаг исторе чухь цІаккха а цхьаннахьа а хиннаяц социалистически общество санна паччахьалкхени халкъаи вагІсигахьара уйлеи йоакхои еш.

Ленина орден лолаеча Нохч - ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика къахьегамхоша, Советски Іаьдала сийлахьча юбилейна шоаш накъаболхаш, башха - дика къахьегама толамаш даьхад. Республика промышленносто тІехкхоачашъяьй 1967 шера пхе бетта план. ДунхагІа йоах юрта боахама дерригача доакъошка продукци.

Дег тІара доккхал ду вай уж толамаш доахача юкъе сийлахьча къахьегамхоша - кхалнаха — вай ноаноша, подругаша, йижараша — дикиха дакъа лаьца хиларах. Нохч - ГІалгІай АССР кхалнаха эггара хьинарегІа дакъа лоац общественно - политически боахамеи вахаре. Халкъа боахама тайп - тайпарча доакъошка толаме къахьег 120 эзар гаргга йолча кхалсаго. Промышленностера кхалнах 45 процент ба, юртбоахаме — 40 процент гаргга, унахцІено лораеча — 87 процент. СССР, РСФСР, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советий депутаталла хержай 70 кхалсаг, бІаьш кхалнах хержаб моттигерча Советий депутаталла. ХІанз школашка, училищашка, техникумашка, вузашка дешаш я 130 эзар совгІа йоІ.

Эзараш мехкарий ба боахамеи культураи гІирсаш хьалдеча лоархІамерча участкашка толаме къахьегаш.

Къонача къахьегамхой - кхалнаьха политически къахьгамеи вахарера хьинар дІахо айдергда мехкарий республикански слето. Декхар сенах латт аьлча, из латт, хІара йоІо советски халкъа революционни къахьегамеи традицеш эза лелаярах, производства хьокхам теларах, общественни культурни балха тІа хьинаре дакъа лацарах, дІаяхача замах юхедисача вокча, къаьстта дына гІулакхашта духьала цІаккха а машар хургбоаца къовсам лоаттабарах.

КПСС областной комитета, Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиумаи Министрий Советаи дег тІара лов республикера мехкарий чІоаггІа могашмаьрша, мраз долеш хилар, дукхаезача вай Даьхен духьа къахьегача цар доккхий толамаш дахар.

КПСС НОХЧ - ГІАЛГІАЙ ОБКОМ

НОХЧ - ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ

НОХЧ - ГІАЛГІАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ



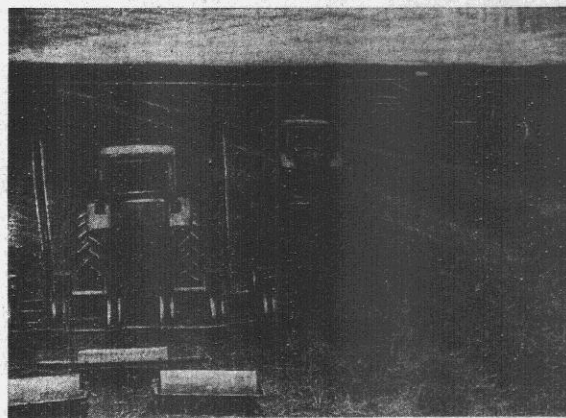

Гурахьа дІадийна ялат чуэцарца цхьана кхоачашду доакъара лаьрхІа шозлагІа юв культураш дІаера балхаш Грозненски района «Староюртовский» совхоза механизатораша. ШозлагІа юв хьажкІаш планах ши бІаь гектара тІа е эзача ялх бІаь гектара тІа дІае лаьрхІад укхоза. Цул совгІа кхо бІаь гектар борц, цхьа бІаь гектар могара бе дага ба механизатораш.

ХІанзле кхо бІаь совгІа гектара тІа дІайийнай шозлагІа юв хьажкІа.

СУРТА ТІА: ялат чуэццаше шозлагІа культураш дІаювш ба совхоза механизатораш.

Н. Кобиашвиле сурт.

## ЯЛАТ ЧУЭЦЦАШЕ ШОЗЛАГІА ЮВ КУЛЬТУРАШ ДІАЮВ



## ЯХЬЕ КОТБАЬННАРАШ

Нах баха моттигаш санитарни хьакъехьа дика кийчъяь вІаштІехьъяхараи санитарни культура лакхъяраи йолча республика городийи районийи яхьа итогашка а хьежа, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совето оттадаьд:

республика Министрий Совета карара кара тела Ше байракх юртий районий яхьа юкъе хьалхара моттиг дІалаьцача Сунженски района кхоачаелга;

республика Министрий Совета карара кара тела Ше байракх городий районий яхьа юкъе хьалхара моттиг лаьцача г. Грозне Заводской района кхоачаелга:

моттигаш санитарни хьакъехьа дика кийчъяь вІаштІехьъяхара Наурски, Шелковски районий, г. Грозне Ленински Старопромысловски районий исполкомаша а унахцІено лораяра органаша а баь дика болх белгалбоаккхилга.

## ЦІейна совгІат кийчдеш

Массане а юкъара гІулакх да кхомбараи экономи яран тІехьа къовсам лоаттабар. Московски ленинградски предприятей инициатива дог раьза хинна хьал а лаьца, тха «Электроприбор» яхача заводa коллективо а чІоагІа къовсам лоаттабу металл. электроэнерги. кхыйола материалаш планал совгІа кхо а еш. Октябра лезача цІейна сийленца накъаяхара. ДІалоладеннад кхомбара хьажар.

Цу даькъе заводе вІашагІъеллай 9 саг юкъевоагІа комисси. Цар къестаду кхомбара дешаш. Завода комиссе дакъа лоацаш ба технологаш, мастераш. цехий начальникаш, энергетикаш, болхлой. технически отдела болхлой, кхыбараш. Цул совгІа хІара цехе вІашагІъеллай хьажара комисси, цига дакъа лоацаш ва кхо саг. Цу комиссена керте латт хІара цеха начальника заместитель, вокккхагІвола мастер.

Кхомбара кхайкаь конкурс дІайовзийтай завода берригача болхлошта. Заводской комиссе мероприятей план оттаьй. Цу планах деза цІей хьатІакхачалехьа кходе лерхІа Іаьржа метала 6 тонни бос бола металл 4 тонн гаргга да. Цул совгІа комиссе чІоагІа могалаьд цхьоалагІча цеха болхлоша дІалоладаь тика гІулакх. Кхоаьчча металлах Октябра 50 шу дуза ди хьатІакхачалехьа хьае лерх цар рентгено-электрографически машина (РЭМ-420/600). Из бахьан долаш паччахьалкхенна пайла хургба 19,5 эзар сом.

Дукха балхаш ду тха заводе хьалха метталлах хьаеш хинна оатхалаш. прибораш пластмассах хьаеш. До паччахьалкхенна шера эзараш сомаш пайда бу.

Укх дІабахача пхе бетта кхомбара долча хьажаре дакъа лаьцад 190 болхлочо, инженерно-технически болхлочо. ХІанзлехьа кходаь листах дола аьшк 1,2 тонни. бос бола металл 0,3 тонни я. Кхоаь электроэнерги 10 эзар киловатт-сахьат да. Комисси болх бе йолаеннач тІехьагІа гучаяьха нелик-видий материалаш 78,2 эзар сома маьха яр. хІаьта пох пхе бетта дІаяхьийта материалаш 62,6 эзар сома маьха я. Цул совгІа дІаяхьийтай заводе пайда эпаш а йоаш предприяте баланса тІа хинна 36 эзар сома маьха продукци.

Комиссе кхомбараи экономи яраи къовсам лоаттабеча продукце дикала из Іаткъаргдоацаш гІулакх а ду. Цун дикал лакхагІа хилийтара, хІара издели дукхагІа яхаргйолаш хилийтара хьцнар кхолап хІара болхлочо, участка. смена. цеха коллективо. Цунга хьежжа да цу даькъе доаха къахьегама толамаш а. Укх шера цхьа моттиг ниісъеннаяц арахийнача продукцена юкъе брак йолаш. Октябра цІей сийна тІаийца социалистически декхараш толамца кхоачашдергхиларах дог тийша я тха коллектив.

И. РОЗИНКОВ,
«Электроприбор» яхача завода кхомбара йолча комиссе председатель.

Нохч-ГІалгІай химзаводе Сийлахьбоккхача Октябра юбилея сийна яьржача яхье хьалхе лелаечарех я олифоварочни цех. Дийнахьи буси 16 тонн олиф арахец цехо. Соахка арахецаш хинначул 1,5-зза дукхагІа хул из. Из вІаштІехьдаьннад балха ерригача процессашта механизаци яра бахьан долаш.

Цу цехе балха ена дукха ха еце а аппаратчика говзал кераерзаь яннай Сафронова Валентина. Шийн лоІаме дІахьу цо аппаратацара болх.

Укх шера план Октябра юбилей дездергдола ди хьатІакхачалехьа кхоачашъе аьнна декхараш тІаийцад цеха коллективо. Шийгара доагІаш дола дакъа сийленца балха юкъекхухь Сафроновас.

Сурта тІа: Сафронова Валентина яьшкарча температура регулировка еш я.



М. Пашкова сурт.

## ЛАКХА ХЬУВКЪАМ ХУРГБА

Юртбоахама лоархІамера культураш — кІа 450 гектара тІа. мукх — 119 гектара тІа кхею Ачхой-Мартана «Лермонтовский» яхача совхоза йиълагІча отделене нов. Чагаева кулгалдеча звенос. Йоккха яц коллектив. Цхьабакъла шоаех тийша хьаеннача участка тІа хьагучох дика къахьийгад звено членаша.

Дика хьахиннад гурахьа дийна кІаи мукх. Укх деношка ца лойташи лоацпача ханеи уж хьакха болабала кийча ба звено механизатораш. Комбайнаш, жаткаш, ялат цІенду машинаш ремонт яь яьнча кийча латт. Агрегаташ аравьлча сеца латтаргйоацаш цІаькха хьежа техкай пар дукхагІа балха тІа Іоткъам хулаш йоха тарлу узелаш.

Укх шера хІара гектара тІа 22 центнер кІаи 20 центнер мукхи баккха декхар тІаийцад звенос. Цхьабакъла. звено членаша деррига низаш тІадахийта хьинаре къахьег тІаийпа декхараш тІехкхоачашдара.

Ялат чуэца ха хьатІакхачале ялатийна йийнача хьажкІана гІулакх деш ба укхаза. Хьалхара культиваци еш ба механизатораш. «ХьажкІа тха дега ондал я» — йоах цар. Укх шера хІара гектара тІа 45 центнер хьажкІа яккха лерхІ звенос. ХьажкІана гІулакх деш шиъ агрегат я.

Шийн агрегатаца планах пхийтта гектара тІа е эзача 30—35 гектара тІа культиваци ю Ибаев Ширване. Цул тІехьависар Муклаев Абуезид.

А. МАГОМЕДОВ.

## МУКХ ХЬОКХАШ ЛАТТ

ХьатІакхаьчай механизатораштa дагалаьтта юртбоахаме эггара бехктокхаме ха. Цхьа ди ца доадеш гурахьа дІадийна ялаташ чуэцара Гудермесски района «Дружба» яхача совхоза шоллагІча отделене механизатораша ханнахьа ремонт яь кийчйир еррига техника.

Отделене специалисташа хьакха доладала мегаргда, аьлча, кхо комбайн араяьлар мукх дІабийнача кхашка.

Малхбоаленгахьа дІайолаелар агрегаташ шоашта тІехьа нийсача касарах хьекха мукх Іобуллаш.

ЦІаккха ца соцаш гектара тІехьа шоллагІъяр хьокхаш болх беш я шоайла яхье баьннача шин комсомольца Галаев Султанеи Исраилов Валийн комбайнаш.

— Хьалхарча деношка хала да, балха опыт яле а. — йоах комбайнераша.

ХІаьта а дийнахьа цаІ ах — шиъ норма ю механизатораша.

Н. РЫБАКОВ.

## ДИКА ЧАКХДОАХ БАЛХАШ

Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхоза кхоалагІча отделене 5-ча бригаде хьажкІаш кхееш кхо звено я 200 гектара тІа лелаю царех хІаране из культура. Массарел дикагІа я Арчаков Дауда звеной участка тІара хьажкІаш. Цар хьажкІаш дІайийнача лаьтта соахка гурахьа дув кІа лар. Оасар чІоагІа даьннадар звено участка тІа, цудухьа ерригача участкана химобработка йир. Цул тІехьагІа массанахьа макхаш даьхар, хьалхара культиваци йир. ХІанз шозлагІа беш латт из болх.

Гидуаргашта а культиваци яь йоалаш латт.

Шекара свекла калийни фосфорни удобренеш ехкача лаьтта йийнай. Культураца мерзал дукхагІа хилийта даьд из. Свеклана шаровка яьй. Блошка ца хилийта дуст техай. Цул тІехьагІа массанахьа оасар дІа а доаккхаш нийлхъяьй свекла. ХІанз цу культура культиваци ешшехьа цхьатарра аммиачни селитраца подкормка ю. Иа болх 60 гектара тІа баьб укхаза.

ХІанз гектарникаш шозлагІа оасар де эттаб. ХІанзле а болх баьбаьннаб Измайлова Александра. Дугиев Джабраил, кхыбараш. Балха ара ца бовлаш цІаккха ди доадеш бац уж. Цудухьа цар участкашкара свекла тІехдика я.

Коартолаш 81 гектара тІа кхею бригаде. Уж дІаслехьа минеральни удобренешца лаьтта тоадаьд. ХІара гектара 35 тонн кхоачийташ кхо дилладъ кхай тІа. Коартолаш йолча зене йола баьцаш вІалла ца хилийтар духьа уж хІатІаялалехьеи хьатІаяьнначул тІехьагІен кхоз-кхозза культиваци яьй, цудухьа геттара дика я бригаде коартолаш.

Хьалхара гуваш хьогге а даьд. ХІанз шозлагІа коартолашта доккхий гуваш деш ба механизатораш. Из болх аханахьа кхаьчаб. Укх шера хІара гектара тІара 90 центнер коартолаш чуъь декхар тІаийцад коартолаш лелаеча звенос. — ХІанз хьагучох кІезигагІа йоале а гектара тІара 120 центнер коартолаш ярgъя тхона, — йоах отделене управляюще Гиреев Закрено. Цох шеко яц, коартолашта ле доаггІача тайпара гІулакх даьд укх шера.

Укх шера еррига шоаш хьакха йол хьайбаш Іангара доахача моттигашка мара дІаоттаергйолаш бац кхоалагІча отделене механизатораш. Доакъар Іалашдара лаьрхІа бригада вІашагІъеллай укхаза. ХІанз чуйнна доакъар Іалашдеш боакк бригада членаш. Из болх дІаболабаьб диъ ди мара даьннадеце а 16 тонн йол хьатІаена ферма юхе дІаоттаьй.

50 гектара тІа доакъара лаьрхІа кІа дІадийна хиннача хІанз доахан доажадаь бовлаш латт. Уж цига доажадаь даьлча из участок аьха а аьха доакъара лаьрхІа хьажкІаш дІаювргйолаш я.

Дика кийчъяь а пхелагІча бригада культстан. Гонахьа гаьнаш егІай, шоай беша хоха буц кхыйола моша хьамаш я. Повара Дудалова Тамараса хьакийчбу кхача чамеи цІенеи ба. ЛерттІа салаІара мел эшар долаш да культстане. Газеташ, журналаш тІехьа ца доахаш хьакхухь. Лозунгаш, кхыйола тІахьехамаш эргадоах. Ловзара эша домино, шашкаш йолаш я.

С. МАЙСИГОВ,
тха собкор.

## Кхоачамбоацараш дІадаха

Наурски района Ленина цІерагІча колхоза цхьоалагІча тракторно-полеводчески бригада коллектив тІехьарча массехк шера бригадашта юкъерча социалистически яхье хьалха латт. Хьалхара моттиг дІа ца херца лаьрхІад механизатораша юбилейни шера а.

Дика хиннад бригада ка бола ялат, хІанз керттера дар да из лоацача хана чуэцар. Из дика кхетаду бригада механизатораша, цудухьа цу гІулакха кийчо еш латт бригаде.

Бригада чуэца дезаш да 695 гектар кІа. 115 гектар горох. Цу гІулакха ялат чуэца йиъ комбайн кхоъ комбайнови навесной жатка, кхоъ горох чуэца жатка я бригаде. Уж механизмаш ялат чуэца кийча я. Ерригача комбайнашта огнетушителаш, бешкаш, белаш я. Иштта дика кийчъяьй хьетт а. Бригадо дерриге а чуэцаргдола кІа фуна лаьрхІа да. Цудухьа деррига а хьатта тІа цІенде деза из. Из болх бе ялат цІенду йиъ машен кийчъяьй.

Юбилейни шерара хьувкъам лертІа чуэцара боккха горкам тІабахийтаб бригаде. Дале а бригада коллектива дІадаха низ боаца кхоачамбоацараш да укхаза. Масала, хІанз а хьожабаьбац колхоза правленеи парткомои бригада хьатта завелующи, таразашта болх бергбола нах. Чуэца ялат кхай тІара дІакхухьаш йиъ автомашини шиъ тракторни лафети хургъя бригаде. Бакъла уж кІезига я, хІаьта а колхоза кулгалхоша яхачунга ладийгІача йиънел совгІа машин хургъя аьнна дог доахилга яц. ТІаккха фу де деза? Из гІулакх дийцар укх деношка бригаде хиннача производственни собране. Механизатораша хьагучаяькар боахама чура резерваш. Бригада кхай тІарча стане еха латт массехк тракторни лафет.

— Пагахьа санна царех шиъ-кхоъ тоайнча кхоачам хургбар, — йоах механизатораша. Колхоза правлене хІанз а тІехь ялат чуэцара балхий план оттаяьц, цудухьа механизаторашта ховш дац мишта бергба шоаш из болх.

Юбилейни шера бригада коллективо лакхара социалистически декхараш тІаийцад. Цар лаьрхІад хІара гектара тІара 25 центнер кІа, 16 центнер горох чуя.

ВІаштІехьдаргдий-хьогІ механизаторий уж кхоачашде?

Бригада кулгалхо Р. М. Рустамов, механизатораш тешаш ба из кхоачашдулургхиларах. Уж теша йиш йолаш ба, хІана аьлча цар ханнахьа деррига гІулакх даьд лакха хьувкъам кхебара.

Из хьувкъам лоацача ханеи ца бойташи чуэца ховргдолаш говза механизатораш ба бригаде. Итт шу гаргга ха я П. Жукова, Ш. Гайтарова, Т. Солнышкина бригаде болх бу. Дика лове царна бригада кхаш. Иштта йоккха опыт йолаш ба бригада кхыбола механизатораш а.

Укх деношка ялат чуэца болалургба бригада механизатораш. Шеко яц кхоачамбоацараш дІадаьха цар из болх лоацача ханеи дикеи чакхбоаккхаргхиларах.

А. ГАДАБОРШЕВ,
тха спецкор.

## ДОАГІАШ ДЕННА СОВГІАТ

Керда дехка наькъаш дика хилийтара чІоагІа лоархІаме ба инспектора болх. Наькъаш дахка хьаеннача гІишлон материалашта юкъе брак йий, жагІа дика бий, балхаш дика дой хьажа водар из ва. Цудухьа шийн болх дика бовзаш, доаггІар хьадехаш, лаьрхІар кхоачашдеш хила веза из.

Иштта ва наькъий дикалга хьежа инспектор Сорокин Иван Иванович. Вай мехка Советски Іаьдал а этта, граждански тІом чакхбаьдча денз наькъаш дехкача, тІаьш техкача, уж тоадеча болх беш хинна из. Цо хьинаре дакъа а лоацаш дукха тІо-наькъаш хьалдаьд Украине, Башкире, Татаре, Урале, кхычахьа. Лоацца аьлча, 50 шу совгІа ха я цо из болх бу.

Кховзткъа шу совгІа ха яьннай Сорокина. Цхьабакъла, салаІа ваха безам бац цун. ДегІа могаш ва, болх а бита цІагІа Іоха сатем хургбац са, яхаш дувц цо.

Эшшача хана визза повкъост, бокъонца вола специалист ва Иван Иванович, — йоах цох цунца болх беча наха. Новкъосташца чІоагІа Імерза ва из. шийн опыт дІалу царна, нагахьа шийна ховшехьа моллагІча болхлочо сакхат нийсдолийте цунна бе боаггІа бехк бу. Цудухьа массане сий ду цун.

Дукха ха йоацаш цунна гучадаьлар Оалкам бодача новкъа Эса яхача хи тІа тилла тІий сакхат долаш хилар. Цига из тІий тиллача нахага юхадайтар деррига балхаш. Уж санна дола масалаш кхы дуккха а доаладе йиш я.

Массанахьа а кхоач коммунист Сорокин. Хьалха дІалахача шерашка дуккхача наькъаш деча организацешка кийча продукци, материалаш лоаттаеча дукха кхоачамбоацараш нийслора. Лоацпача хана уж кхоачамбоацараш дІа а доахаш дикка тоабир цо из болх а. Наькъаш дехкача № 504, 505, 917 йолча участкай территореш йовзаргйоацаш эргаьннай. Цига дукха хьалъяьй производственно-технически помещенеш. Уж масса дола балхаш кхоачашдеча ше хьинаре дакъа лацарах доккхал ду Иван Ивановича.

Хьинаре къахьегарга хьежжа лакха мах баьб цо даьхача толамий. Дуккхаза Сийлен грамоташ тийцнай, къахьегама книжка тІа дІа а яздеш баркал яьхад, 1965-ча шера «РСФСР-а социалистически яхьа отличник» яха значок едар нов. Сорокина, хІаьта 1966-ча шера СССР-а Лакхехьарча Совета Президиума указах Къахьегама ЦІеча байракха орден елар цунна. Цу совгІато дог гІоздаьккха кхы а хьинар айденна къахьегаш ва коммунист нов. Сорокин. ДІахо кхы а дикагІа ше толамаш доахаргхиларах дог тийша ва из.

У. ГАГИЕВ.



Массехк шу да Султанова Земфирас Грознерча электромеханически заводе маляра болх бу. Вай мехка доазол араьха йода цо кийчъяь эккхара кхерам боаца арматура фитингаш, трубогибаш, иштта кхыяраш. Шийн денна нормаш 130 процент кхоачашъю Земфирас, хІаьта иштта дикал лакха йолаш а хул цо кийчъяь продукци.

Сурта тІа: Султанова Земфира шийн балха моттиге.

## ООН-а ГЕНЕРАЛЬНИ АССАМБЛЕЯ ЧРЕЗВЫЧАЙНИ СЕССИ

НЬЮ-ЙОРК, 19 июнь. (ТАСС). Советски Союза инициативах гулъяьча ООН-а Генеральни Ассамблея лаьрхІа яьча чрезвычайни сессе шийн болх тахан юха дІаболабир. Цо дувц Израильски бІунаш перемире линена тІехьашка дахара а Іарбий паччахьалкхенашта духьала Израила яьча агрессех хиннараш дІадахара а дош.

Цу дешах йолча дискуссе массанел хьалха къамаьл дир Советски делегацена керте латтача СССР министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина.

Израила агрессивни гІулакхаш а ОАР, Сире, Иордане территорей доакъош хІанз а Израила дІалийца хилар а хьадда ца могийташ йолча резолюце проект елар А. Н. Косыгина. Резолюце проекта чудоагІа Израило Іалаьмате сиха, цхьаккха а хьал ца оттадеш лакхехьа хьоахаьча паччахьалкхений территореш тІара шийн бІунаш перемире линел тІехьашка доахилга, перемирех йолча юкъарча соглашенеша яххача тайпара демилитаризованни зонай статус лархІа майоаггІара цо лоархІилга.

Резолюце Кхерамзлен Совет тІахьех цо шийн оагІонгахьара кхы гоа а ца деш Израила яьча агрессех хьахиннараш сихагІа дІадахара де деза хьадда дола гІулакхаш дара.

## ПАРТИЙНИ ВАХАР

# ПАРТЕ МУГІАРАШКА — ДИКАГІБАРАШ

КПСС XXIII-ча съезда партийни организацей уйла къаьстта чІоагІа тІаерзаьй парте хІачуэца нах дикагІа хьахаржарай къона коммунисташ хьалкхебарай. Партийни мугІарий цІенала, коммунисташ бараш дикагІа бола нах хилийтарей уж хьалкхебарей йоакхо елга эггара хьалха юххьанцарча партогранизацей яІаи тІа латт.

Укх тІеххьарча хана парте нах дІачуийбара, Уставо дІадехараш коммунисташа кхоачашдара йоакхо дукхагІа е яьннай Ленински района партийни организацеш. Уж дешаш хан-ханнахьа дувц дукхагІа йолча юххьанцарча парторганизацей партийни собранешка, КПСС райкома бюро заседанешка.

Юбилейни шера 5 бетта Ленински райпарторганизаце парте дІачуийцав 104 саг, цу даькъе 69 саг болхлой а болаш. хІаьта уж хул беррига парте дІачуийцача нахах 66,3 процент.

Къаьстта дика холуш да дукха къахьегамхой, эггара хьалха латта болхлой, Сийлахь-боккхача Октябра юбилей гаргакхачарца дуваденна парте дІачубаха ловш хилар.

«Аз дех КПСС членалла се дІачуэцар. Юбилейни шера вай парте членалла дІачуводаш са безам ба Сийлахь-боккхача Октябра идеяш котъяхар духьа къовсам лоаттаберий хьалхарча мугІарашка хила», — аьлу ший заявлене тІа укх ткъаь шера цахаддаш заводе болх беш хьавоагІача «Красный молот» яхача завода № 8 йолча цеха слесара.

Таксомоторни парка шофера Дулаев Вахас ший заявлене тІа язду: «КПСС члений кандидаталла се дІачуэцар дех аз... Юбилейни шера аз сайна лекхар тІаэц: производственни задани 1967 шера 7 ноябрь хьатІакхачалехьа 125 процент кхоачашъе».

ХІамаш тегача производственни управлене, резака, коммунистически къахьегама ударника Исаев Шамсутдина ший заявлене тІа язду: «КПСС члений кандидаталла се дІачуэцар дех аз. Геттара дика хет сона вай хьамсарча Советски пачхьалкхен 50 шу дузача укх исторически шера се парте водаш. Сайна докхагІа дола декхараш тІа а ийца аз доп ду дукха езача вай Даьхен 50 шу дуза ди хьатІакхачалехьа уж кхоачашде».

Укх шера май бетта КПСС члений кандидаталла дІачуийцаб заводе 20 шерал тІех йолча хана болх баь вола ГАРО завода токарь Харлампий Георгиевич Василиадія; № 4 йолча гІишлой-монтажни управлене арматурщик Хамидов Висала Ахьмад; «Красный молот» яхача завода технолог Лев Михайлович Черномазов, дукха кхыбола новкъостий. Болхлой класса дуккхача башха-дикача викалаша шоай кхел Ленина партеца ювз укх деношка.

Партена юкъе ух вай сийлахьа гІулакх бахьан долаш цІенхаштта болх бе кийча бола керд-керда нах. Шоай заявленешца цхьана наха парторганизацешка хьаххухь Октябра сийна тІаийца шоай къахьегама декхараш.

Парте XXIII-ча съезда решенеш кхоачашъяра тІалерзадаь да хІанз парте дерригa чухьара вахар. Цу юкъе къаьгга белгалйоал парте хьачуийбераш толашагІа бараш хилийта, парте дІачуийпача хана ленински требованеш цар йизза кхоачашъяра еш йола йоакхо.

Керда членаш парте хьачуэпара гІулакх цІенхаштагІа леладе, царгара доагІар дизза хьадеха, цар политически моральни гІулакхаш кІоаргагІа теркалде яьннай парторганизацеш. КПСС Ленински райкома бюро.

Гаражни оборудоване заводе тайп-тайпара гІулакхаш тІадехк парте боацача активисташта болхлошта. йоакхо ю цар идейни кхетам лакхбара. Укхаза парте дІачуийбеча кандидатех 90 процент болхлой ба, эггара хьалха керттерача профессех бараш а болаш.

Цхьабакъда, тха районе я хьалха латта болхлой парте мугІарашта юкъе кІезига чуэзаш йола юххьанцара парторганизацеш. Цу тайпарча юххьанцарча парторганизацеех лархІа мегаргйолаш я № 101 йолча дІа-юха ухаш йолча механизированни колонна парторганизаци, геолого-тохкамий контора, индивидуальни баракъаш тегача фабрика, маькха комбината, кога гІирс беча фабрика, кхыча предприятей парторганизацеш.

Ленински района юххьанцарча партийни организацешта хьалхашка оттадаь керттерча декхарех ца! — бокъонца парте Уставо маяххара бола коммунизм хьалъеча хьинаре дакъа лоаца хьалха лаггеи сакхетамеи къахьегамхой шоай мугІарашта юкъе кхувлилга.

Керда нах парте дІачуэцаши къона коммунисташ хьалкхебеши бу беррига болх тІаберзабаь хила беза парторганизацей денал айлара. нахапара цар бувзам чІоагІбара. ихе шера плани Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара сийна тІаийца социалистически декхараши толаме кхоачашдеттта коллективаш оарцагІъяхара.

**Е. ЧЕРНЫЙ,**
**КПСС Ленински райкома орготдела заведующи.**

# ЮХХЬАНЦАРЧА ПОЛИТШКОЛАШКАРЧА ДЕШАРА ИТОГАШ

Вай республика партийни образоване системера дешар чакхдаьлар Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дизара кийчо ярца дувзадолийташ.

1966—1967 дешара шера республика предприятешкеи учрежденешкеи, колхозашка, совхозашка болх беш яр вадешаш 13192 коммунисти парте воадешаш 13192 коммунисти парте вoa... 

1966—1967 дешара шера республика предприятешкеи учрежденешкеи, колхозашка, совхозашка болх беш яр воадешаш 13192 коммунисти парте воа активисти а волаш йола 630 юххьанцара политически школа. Дукхача политшколашка бокъонца творчески наькъашца чакхъяьннай дешара процесси итогови занятеши. Деша баьгІараша хьахьекхар вай парте лоархІаме документаш кІоаргги чІоагІеи шоаш кхеталаь хилар. Іомаеш йола материал вай ханарча проблемашца, моллагІча коллективо кхоачашдеш долча декхарашца ювзар.

В. И. Ленина биографи, политически знаней лардаш Іомаяро коммунисташкеи парте боацача активисташкеи йиш хилийтар укх дІадахача дешара шин шера юххьанцара политически образовани эца. Дешаш литически образовани эца. Дешаш яьккхача хана ладийгІараштa дайзар Коммунистически партенен Советски правительстванеи лард еллача В. И. Ленина вахари гІулакхаши, юххьанцара сведенеш кхаьчар парга наьха общества легІаахара закономерностех, дунен социализмаи дунен халкъашта юкъерча революционно - кортамукъален боламеи система легІаахара проблемаех.

Юххьанцара политически образовани яьккха баьнна ладийгІараш Іомабелар политически литература тІа шоаш болх бе, цар торо хилар политически образоване лакхагІча звене дІахо политически дешар чакхдаккха. Партийни образоване системе шоай теоретически знанеш лакхъяь баьнна политшколашка деша баьгІача [illegible] массово - политически болх дІаболабаьб шоай коллективашта юкъе.

Наьсарен районе 27 политшколе дешаш хиннав 450 саг, хІаьта царех дукхагІчар дешача а итогови занятеш йолча а хана хьахьекхад дешара программа боараме шоаш керттера теоретически положенеш, исторически знанеш Іомаяь хилар, царна дІаденнад юххьанцара политически образовани яккхарах дола тешалаш. Къаьстта дика вІаштІехьяьхаи лакхача идейно - теоретически боарамеи чакхъяьннай итогови занятеш «Электроинструмент» яхача завода (пропагандист нов. Г. И. Васютин), АМООС-а управлене (пропагандист нов. И. А. Абадиев), «Назрань» яхача станце (пропагандист нов. В. П. Колибаба) политшколашка. Цу пропагандисташа дешара даькъе дика толамаш лаьхад дешара шу чакхдаллалца йолча хана цар шоаш а дика дийшандаь, цудухьа массаза а корта болаши сакъердамеи чакхйийннай цар занятеш, деша багІараша Іомаеш йолча материалах лаьца йоазош дора, конспекташ уттайора. Къаьстта белгалбаккха безам ба са «Электроинструмент» яхача завода юххьанцарча политшкола пропагандиста Васютин Григорий Ивановича болх. Цо хьехача школе деша ухаш 20 саг ва. Укх дешара шера дика Іомаяь баьннаб уж политически знаней лардаш. Пропагандистан деша багІараштеи юкъе дика бувзам тоссабеннаб, дІа-юха дувцар шоайла дика кхетаду цар.

Пропагандиста халачеи сийлахьчеи балха тІа цунна керттердар —деша багІараша Іомаеш йола материал кІоарген чІоагІеи ховш хилар. Дешара шера ше беча балха тІа цунга кхача гІерташ хиннав Велана района Орджоникидзе цІерагІча колхоза юххьанцарча политшкола пропагандист нов. М. Агамерзоев. Цо кхоачашдара низ а, ха а кхоьяц нов. Агамерзоева. Политшколе еча занятешка массаза а хиннад дунен политически карт, диаграммаш, пропаганда кхыйола гойтара средстваш. Итогови занятешка деша багІараша, колхоза вахарерча йІаьхийча материалахи кердача пятилетке из легІаахара перспективаехи пайда а эцаш, дика къоастадир коммунизма материально - техническа база хьаярах дола дош. Сакъерламе чакхъяьлар итогови занятеш, коммунизма материально - техническа база хьаяр духьа лоаттабеча къовсамера шоай моттиг шаьрагІа бІаргаго баьннаб деша багІараш.

Итогови заняти деша багІараша чІоагІа дакъа а лоацаш чакхъяьлар Советски района XX-ча партсъезда нов. Б. Хасаев пропагандист а волаш йола XX-ча партсъезда цІерагІча колхозерча, юххьанцарча политшколе. Занятеш дика чакхъяьхар нов. Долтабиев пропагандист а волаш йолча Ленина цІерагІча колхозерча, «Новая жизнь» яхача, нов. Окаев пропагандист а волаш йолча юххьанцарча политшколашка а.

Деша багІача хана политшколашка шоаш ийца знанеш дикка хьожаши тІагІерттаи чакхйоах Урус-Мартана района коммунисташеи парте боацача активисташеи. Боахамеи культураи вахара тайп - тайпарча участкашка шоаш беча балха тІа 11 политшколе яьча итогови заняте а хьахьекхар, пропагандистий говзал лакхъенна хилар хьекха ца Іеш, хьехаш йола материал кІоаргга Іомае гІерташ деша багІараш хинна хилар а. Деша вагІача 182 сагах 148 коммунист чІоагІа дакъа лоацаш хиннав собеседовани еча, цар хьахьекхал шоай знанеш чІоагІа хилар, царна тешалаш деннад юххьанцара политически образовани яьккхай аьнна, уж берригаш а марксизма-ленинизма лардий школе дІачубаьхаб. Деша баьгІарех дуккхабараш библиотекашка каст-каста боагІаш хьаший ба, шоай коллективашка дика агитатораш ба.

Ерригача юххьанцарча политшколашта белгалдоалаш гІулакх да практически гІулакхашцара дешара бувзам тоабенна хилар. 21 саг ва Шелковской района юрта боахама производственни управленерча политшколе дешаш. Берригача дешархошка программа дика Іомаяйтилга вІаштІехьдаьннад пропагандиста А. И. Хамутникова, хІаьта хьатІадоагІача дешара шера цу массане а политически образоване юкъерча звене дешаргда. Деша ягІача М. К. Степановас школа программа дика Іомаяь ца Іеш, школе ше ийца знанеш производственни гІулакхашца кхетаме вІаши цхьана тар а еш, 1967 шера бахача нахах хІара эзар сага лоархІаш тайп-тайпарча изданей 611 экземпляр Іалаш а даь, республике шоллагІа моттиг лаьцар.

Партийни дешара кердача системо хийцар политически образованецара коммунистий шоай гІулакхаш, шоай политически боарам лакхбара уйла чуйоассайир царна, хьинарегІа дакъа лаца баьннаб уж партеи пачхьалкхени чурчеи арахьарчеи политика дешаш дувцача. 1966 шерага кхаччалца юрта боахама лекторе дешаш бар коммунисташ-хьайбаш ледераш, хІаьта 1966—67 дешара шера юххьанцара политшколаш вІашагІъеххар царна. Хьайбаш леладераш чІоагІа аха а ловш ух школе, оттадаьча дийнахьа пропагандист хургволча сахьата беррига хьайбаш леладераш гуллора фермашка, цига чІоагІа уйла тІа а йохийташ Іомайора цар В. И. Ленина биографи.

Дешар дика вІаштІехьдаьккхад Шаьла района дулха комбината политшколе. Пропагандиста А. И. Бабаджановеи деша багІарашеи вІаштІехьдаьккхад бІарччача шера школера занятеш беррига дешархой тІа а болаш чакхйоахилга. Политшколе дешаш мел хиннараш марксизма-ленинизма лардаш хьехача школе дІачубаьхаб. Іомаеш йола материал дика кхетаяь хилар итогови занятешка хьахьекхар болхлоша—производстве хьалха латтараша, коммунисташа: Якубов Іарбе, Прялькос, Барзанукаева, Габаева, Голожиева, кхычар.

ДІадаха дешара шу белгалдаьлар деша ухараш дукхагІа хинна хиларца даьнна ца Іеш, керттердар — политически образоване дикал лакхъялларца а. Дешар творчески наькъана вІаштІехьдаккхара, беседаш яра, деша ухараша эцана знаней учет яра даькъе йІаьхий опыт Іоаяьй юххьанцарча политшколай пропагандисташа. Дуккхача школашка зачетни хьисапе чакхйийлар итогови занятеш, хІаьта цу хьисапо ше геттара дика хилар хьа а хьекхад.

Газеташи журналаши дукхагІа язде баьннаб деша багІараш, уж каст-каста ух библиотекашка, дика агитатораш ба предприятешкеи бахача наха юкъеи.

Программа Іомаяь ваьннав 10 эзар гаргга саг, цар хьахьекхар оттаяьча дешара планага хьежжа теори шоаш Іомадаь хилар, царна дІаденнад юххьанцара политически образовани эцарах дола тешамаш, дешара кердача шера цар дешаргда марксизма-ленинизма лардаш хьехача школашка.

**П. ХОРОШИЛОВ,**
**КПСС Нохч - ГІалгІай обкома инструктор.**



Халача хьалашка болх беш ба Тюменски областа мехкдаьттахой, цхьабакъда, из ишта дале а, цар толаме кхоачашду шоаш тІаийца декхараш, денгара денга дукхагІа доах «Іаьржа дошув». Къилбаседехьарча тайге хьалъяьча областа къонача мехкдаьтта промыслаша 1967 шера мехка лургда 5,5 миллион тонн гаргга мехкдаьтта.

Сурта тІа: наькъаш доацача Къилбаседен ушалашка болх беш я бурув детта установкаш. Дукха мехкдаьтта доаллача лаьттан тІоанах скважинаш йоах цар.

И. Сапожкова сурт.
ТАСС фотохроника.

## ХАНАЛ ХЬАЛХА БУВЛ

Цхьа бутт дІабахабац укх юбилейни шера Грозненски химически комбината болхлоша бетта план тІеххкхоачаш ца еш. Укх цкъе къаьстта дика къахьегаш ба уж. Хьалхарча 14 ден задани 104,8 процент кхоачашъяьй комбината коллективо. Арахецача продукцега дІабола мах планах лаьрхІачул 1,6 процент лохбаьб, из бахьан долаш пачхьалкхена кхоадаьд 300 эзар гаргга сом.

Октябра дезача цІейна сийна къахьегама вахте латтача цехашта юкъе хьалха латташ я Дронкин Владимира кулгалду спирт доаккхача № 32 йолча цеха коллектив. Цо 14 ден план 114,1 процент кхоачашъяьй, планал совгІа арахийцай эзараш сомий маьха продукци. Дукха цул тІехьа ца юсаш хьинаре къахьегаш я Уткин Игорь, Баев Александр, кхыбараш керте латтача цехий коллективаш а. Укх деношка ах шера план кхоачашъе дерхІ цар.

**Н. КОСТЫРИНА,**
**Грозненски химически комбината инженер экономист.**

*МИШТА КХОАЧАШДУ ЮБИЛЕЙНИ ШЕРАРА ДЕКХАРАШ?*

# ДОШ ЧІОАГІА ДА

«Малгобекнефть» НПУ кхоалагІа мехкдаьтта промысла коллектив, доккхагІа дола социалистически декхар тІа а ийца, чІоагІа кийчлуш я Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара накъаяха. Цо лаьрхІад Октябра 50 шу дизара сийна планал совгІа 5200 тонн мехкдаьтта дІаккха аьнна. хІаьта промысла ерригача звеньяша из толаме кхоачаш а ду. Май бетта мехкдаьтта даккхара план 100,2 процент кхоачашъяьй, ер шу хьалоладелча денз планал совгІа 3115 тонн мехкдаьттеи 15199 эзар кубически метр гази яьккхай. Ерригача промыслера къахьегама овсарле ер шу дІадоладелча денз 1,3 процент лакхъяьй. Мехкдаьтта тонн яккхарга дІабода мах 5,7 процент лохбаьб. Эксплуатаци яра коэффициент планах 0,980 мара хила ца езача метте 0,984 я. Ремонт яьчул тІехьагІа насосни скважинаша болх беш йоаккха ха тІаийцача декхарех 150 ди мара хила ца езача метте 184,7 денга дІаккхоачаьйй. Лаьттан кІал еча ремонта боарам ерригача промысле 113,6 процент хиннаб.

Ер шу дІадоладелча денз 11 геолого-технически мероприяти чакх а яьккха, цар чотах кхы тІа а 544 тонн тІехдикача дезача мехкдаьтта а бурув теха яьха керда скважинаш караерзаярей забойна гонахьарча зонашта обработка яреи чотах 15725 тонн дайгача мехкдаьтта а яьккхай. Из да промысла биологически службои ерригача коллективои тІагІертта къахьегарах хьахиннар.

ХІанз оаха чакхйоаха эггара пайданегІа йола мероприятеш — къудбехьен-вознесенски антиклиналерча керда караберзабеш болча 11-ча тІоана духьала еш йола перфораци. ХІанз 4 скважине перфораци яьй 11 тІоана. Цо йиш хилийтар юкъера лаьрхІача деннеи бийсаннеи хІара скважина чура кхы тІа а ши тонн мехкдаьтта даккха. Белгалдаккха деза, из йоккха эффект хилар, хІанз аьлча хьалхагІа цу скважинай дебит юкъера лаьрхІача деннеи бийсаннея 0,1 тонн мара яцар.

ЧІоагІа лоархІаме мероприятеш я мела кІалхара мехкдаьтта доахача скважинай забояшта гонахьарча зонашта вІашагІъяьча плавиковни солянии кислотаница оаха еш йола обработкаш а. Цу тайпара мероприяти чакхъяьккхай № 827 йолча скважине. хІаьта цо юкъера лаьрхІача деннеи бийсаннеи кхы тІа а 300 тонн гаргга мехкдаьтта а далийтар. Из скважина, тамашийна я кхы цхьаькха хІаманца а: цо цхьан ханна эксплуатаци ергья тІерчеи кІалхарчеи мела. хІаьта кІалхара хьалтелаш йола продукци цигара а вокхазара а къаьст-къаьста ухаргья.

Геологически службас цахаддаш теркалъю чакхйоахаш йола ерригa биолого-технически мероприятеш. Цунна дувзаденна белгалбаккха боагІа промысла геологаша нн. Н. Мазинас, Л. Бековас, М. М. Егоровас, скважинашта тохкам беча мастера нов. Х. Б. Тутаева беш бола дика болх.

ТІагІертта къахьег тІоанашкара давлени чІоагІа лоаттаяра гІулакхашта волча инженера нов. П. И. Бетыжева кулгалдеча шоллагІча методех мехкдаьтта доахача цеха йоккха йоацача коллективо. ШоллагІча методех мехкдаьтта доахилга юкъедоаладара чотах укх шера юххье денз 13900 тонн мехкдаьттаи 10 миллиони 900 эзари кубически метр газеи яьккхай.

ДІахо йодача хана кхы а дукхагІа юкъехувла дерхІ мехкдаьтта доаха шоллагІа методаш. ХІаьта иштта мехкдаьтта даха кийчъе дерхІ Къилбаседехьарча Вознесенски антикалине XII—XIII тІоан 6 блок. ХІанзле а массехк скважина хьахержай нагнетани а еш мехкдаьтта дахара. Из мероприяти чакхъяккхаро йиш хулийтаргья мехкдаьтта кІезигагІа душ йолча скважинашкара дукхагІа мехкдаьтта даккха.

Шоай хьинар ца кходеш къахьег бригадай мастерашеи коллективашеи. Май бетта даьха толамаш дикагІа да мастер А. Г. Трегубов керте латтача 1-ча бригада. Мехкдаьтта дукхагІа даккхарга дилла хьалхара моттиг лелаю мастер нов. А. Ф. Коков керте латтача № 4 йолча бригадо.

ХІанз тха коллективо, промысла кулгалхоша, партийни, комсомольски, профсоюзни организацеша шоай еррига уйла тІаерзаьй Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара сийна тІаийца социалистически декхараш кхоачашдара.

Шеко яц, тха промысла коллективо шоай декхараш сийленца кхоачашдергхиларах а Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дузача денна яха йоагІача тайпара из накъагІоргхиларах а.

**С. МУТАЛИЕВ,**
**«Малгобекнефть» НПУ кхоалагІча мехкдаьтта промысла воккхагІа вола геолог.**

# ДАИМ ХЬОКХАМ ТЕЛ

Наьсарен «Электроинструмент» яхача заводе болх беш ба дуккхача къамех бола нах. Цхьа дезал санна барттайна къахьег цар. Цудухьа хІара бетта план тІехкхоачашъю.

Къахьегама овсарле лакха хиларах кхоачамбаь Іац завода болхлой. Завода сий лакха лоаттадара а чІоагІа къовсам лоаттабу цар. Каст-каста хаза йиш я укх тайпара дешаш: са завод, са цех, са станок, иштта кхы дІахо. Заводо арахеца электросверлилкаш вай мехка дІаккхаьча ца Іеш, доазол дехьарча мехкашка а дІакхоач. Арахецача продукце дикал лакха хиларга хьежжа мара лакха хургдац завода коллектива сий а. Из дика кхета а деш, ди тІехьа хІара болхлочо лакхъю ше хьаеча продукце дикал.

Царна юкъе белгалваьнна дика къахьегаш ва шлифовщик Дарсигов АртагІа Оарца. Завод болх бе йоладелча денз цига болх беш ва из. Цу юкъа эзараш чоагІхане оатхалаш чакхъяьннай цун кулгашка гІолла. Ший станок ца хувцаш цхьан станока тІа цо болх бу диъ шу совгІа ха я. Завод шерагара шерага легІаух, цунца цхьана лакхлу болхлой говзал, — йоах Дарсигов Оарцас. Из да а да иштта. Цхьа шу хьалха а тІехьа Іомалуш хинна болхло, хІанз заводе балха тІа хьалха латташ ба. Шлифовальни цехе болх бечарех ахаш Оарцас балхах кхетабаь ба. Цар кхоачашду тайпа балхаш. Эшшача хана новкъосташта гІо де а кийча ва из. Къахьегама овсарлеи арахецача продукце дикали лакхлургйола дикагІйола опыт дІайоваийт царна. Цо доаха къахьегама толамаш, къаьстта укх юбилейни шера лакха да. Юкъера лаьрхІача сменах нормаш 160—180 процент кхоачашъю. Болхлошца Іымерза хиларах, иштта лакха къахьегама толамаш дахарах массане а сий ду цун. Дукха да цунна къахьегама книжка тІа дІа а яздеш яьха баркалаш, тийна Сийлен грамоташ.

**А. САГОВ,**
**Наьсарен - Вокзалерча № 14 йолча профессионально-технически училища воккхагІвола мастер.**

# ХЬАЛХАРА МОТТИГ ДІАХЕЦАЦ

Дукхача хана дена Грозненски нефтемаслозавода установкашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латташ хьайоагІа Кулаткин Александра кулгалдеча сернокислотни установка коллектив. Укх юбилейни шера а из моттив карара ца ялийтара хьинар кхо ца деш къахьегаш ба. коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаеча установка технологаш. Цунга хьежжа лакха да доаха хьокхамаш а. Сийрдаца мехкдаьтта продукци арахецара ах шера план 5-ча июне кхоачашъяьй цар. ХІаналехьа планал совгІа арахийца продукци эзараш тоннаш я. Июль бетта хьалхарча деношка ворхІ бетта план а кхоачашъе дерхІ установка коллективо.

Белгалъяьнна иштта дика болх беш я цу заводе Баранов Евгений Иванович керте латта № 40-2 йолча установка коллектив. 14-ча июне денз тІабоагІача бетта чотах продукци арахецаш я из. Кхы а шоай хьинар айдаь, Октябра дезача цІейна къахьегама совгІат кийчде дерхІ шаккхе установка технологаша.

**Б. ДОТМАРЗИЕВ.**



**КУЙБЫШЕВСКИ ОБЛАСТЬ.** Волжски автомобильни завод хьалъеш латтача майда тІа болх беш масехк эзар саг ва. Хьалъе йолаяьй гІонна йолча цехий керттера корпус, бетонни завод, ТЭЦ, дукха а кхы объекташ.

**СУРТА ТІА:** автозавод хьалъеш латтача цхьан майда куц.

А. Брянова сурт.
ТАСС фотохроника.

# КХОАЧАШДАЬРАШ, ДЕ ДЕЗАРАШ

Нохч - ГІалгІай шекара заводе ди тІехьа чІоагІагІа холу Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу луза цІей гаргакхоачаш хилар. Хьалха даттач мастераша инженерно - технически болхлошца цхьана дукхха рационализаторски предложенеш еннай шекара заводера вІаштІехьайоана моттигаш дертІаякхара. ХІанз деррига советски халкъ даха доагІача тайпара Сийлахь - боккхача Октябра цІейна лакъалаха кийчлуш доаллача хана, къахьегаме даьхача дикача хьокхамашца цу цІейна совгІат дала лаьрхІа я завода ерригa коллектив.

Коллективо керттера еш йола йоакхо я арахецаш йолча продукце дикал тоаелга. КІай шекар даккхара гІулакха заводе керттера моттиг кхоач йошаьча кІирацеи сатурационни газацеи свеклай хина обработка ярга. ХІанзалца пайда эца йиш йолаш хинна газови пишка чура моттиг 65 кубически метр яр. Бокъонца лоархІамаш даьчули практически даппешка хьажачули тІехьагІа гучадаьлар, деннеи бийсаннеи 15000 центнер шекара свекла чакхъяккха могаргдолаш шекара завод проектни лизага дІакхоачаяра оттабаьча боараме (1, 19) йикъача кІира шурийна хІанзарча газови пишкага завод Іалашъюлург ца хилар.

ДІаяхача 1966 шереи 1967 шу доладуши йолча сезонах а иштта белгалдаьлар газови пишко чІоагІа инакъала болх беш хилар. 24 — 26 сахьата мара баккха ца беза го 11—14 сахьата боаккхар пишко. Пишкага боаррамагІа гобоахийташ хилча, кІира кхерий бага кхецар, хІаьта из бахьан долаш кІира дилла коача хулар ,тІаккха из свеклай хина обработка яра Іаткъар.

1967 шера ремонт йолаеннача хана тха рационализатораша завода инженерно - технически болхлошца цхьана чакхъяьккхар инженерни уйла. Газови пишка металлически кожух 3 метр лакха хьалъайир. Цу тайппара 25 кубически метр шерйир пишка чура пайда эца йиш йола моттиг. ХІанз цу чура ерригa а пайда эца йиш йола моттиг 90 кубически метр я. ХІанз денз боаррамагІа боахаргба пишко го, эшшаш йола температура зонашка пийса лоаттае йиш хургья, хІаьта пишко ше а низкъала бергбац болх. Пишка футеровках йІовхал ара ца ахийтар духьа футеровканеи металлически кожуханеи юкъера юкъ сомъяьй йІовхал чакх ца йоалийтача шамотни порошокаца.

КІир йоагаеча отделенеа укх шера бокъонца реконструкци яьй, масала, кІира дилла боаррамагІа кхехкаергйола керда яй оттабаьб, кхестаяра низаца кІира диллах гІуми кхы тайпа хІамаши дІакъоастаяра гидроциклонаш ехкай, цу тайппара, дезагІеи доккхагІеи дола гІомара буртигаш гидроциклоний оагІошкахьа дІаюстара а кхувсаш, цигара шорттига керчаш ІокІалдоал, хІаьта цул тІехьагІа кІалгІолла додача харшах Іоьара а даьле гІум дІакъестаена пиека тІа долх.

ЛертІаьккхай центробежни насосехи заводе дІачуйода кІира дилл чулаттача педехи турбопроводаш хоттара система. Пишка чурча газах дІа а етталуш, цу тайппара, сатурационни газацара углекислота кІезигдолийташ дола шийла фо чу ца увзийтар духьа пишка чу мухь дІачутелаш йолча устройствана реконструкци яьй. КІира кхера пишка чу дІачубуллача хана мухь дІачутела устройство хьаелларам дІакъувларан шолха гургалаши блокий системеи еллай. Иштта реконструкци еш я омега яхача дІа-юха ухача кареткашта а. ДІа-юха увзаш бола муш боаллаш хургья хІара каретка. Хьаштдола каретка эшшача минуте болх бе йолаялийта йиш хургья кІир йоаеча аппарата тІа бода боагабаь кІира кхера Іобоссабара — Мика берда. Цу тайппара, дІадаккха йиш хургья пишка шихте кІира кхера оагІонара мара ца боагабеш дола вІаштІехьдоаца гІулакх.

Свекла чакхйоахача цеха диффузионни аппарата чура жом аракхувсаргболаш зулуврча шнека тІа кхы а цаца оттабаьб зулуврча шнека тІара жом аракхувсаргбоацаш жомах хьадоагІа хий дукхагІа литта йиш хилийтар духьа. Свеклай хий дІа а Іувдаш гамаш хьакъестаяра процесс латтача диффузионни аппарата шийна чухьа цацай цхарал шербар духьа 8 камера оагІонца кхы тІа а цацаш оттадаьд барометрически хий боаррамагІа чакхдувлийтари пацай Іурган свеклай гамашка дІа ца дикъийтари духьа. Цу хана свеклай гамаш барометрическа хих дІакхетари цунца йолаш цар йоаккха хан ше хиннача тайпара я, диффузе процесс талхаш. Ховш маларра, диффузе чакхлувла хий юхасецадала даьлча гамаш хьакъоастаяра процесс талх, микроорганизмаш дукхагІа хургйола хьалаш оттаду, царех цхьалраша морзал дІаоз. ШоллагІа сатурации чакхъяккхара хьалаш тоадари свеклай хи чу яшаш йола бикарбонати кальци хьа ца хилийтар а духьа свеклай хий дІоахду 100 — 101° С кхоачаш. ХІанзалца иштта температура йолаш дІоахдаьдац свеклай хий из решофераштa дІатІадигара наькъаш вІаштІехьа ца хилар бахьан долаш. Кхы тІа а оттаяьй 12 никъ бола решофер. ХІанз 2-ча сатурацех чакхдоалача свеклай хина лаьрхІа кхо решофер я. хІанз массанега цхьана а хІаранега къаьст-къаьста а байта йиш я царга болх. Из мероприяти чакхъяккхар бахьан долаш шоллагІча сатурацех бокъонна хьакъестаергья морзал йоаца свеклаш. Дефекосатураце чу кІирапеи сатурационни газацеи обработка дика ярга хьежжа хургья, арахецача продукце дикал а — кІай шекар. Хьалхарен шоллагІеи продукт сихагІа кхехкаяь яккхара. Іанара камера чу сов низ ца бахийтар духьа, хІара вакуум-аппарата чура къаьст-къаьста дІалестаергья конденсат. Вакуум - аппараташка шекар кхехкаделга тоалургда, цу хана циркуляци а тоалургья. Шекар кхехкадара процесс сихъе а шекар чІоагІлалара тІахьожам нийсагІа лоаттабе а йиш хургья.

Тха заводе хьаьнала болх беш а маьхера предложенеш телаш а ба завода инженерно - технически болхлойи специалисташи: керттера инженер нов. И. Н. Головко, вакуум-аппараташ тоаеча слесарий бригадир нов. А. Завриев, сменни инженераш нн. Х. Булатови, С. А. Бекмурзаеви воккхагІа вола теплотехник нов. А. Б. Осканов, керттерча механика заместитель нов. Е. А. Миусский, диффузена ремонт еча слесарий бригада бригадир нов. Гучигов Саьдакъ, штукатурийи малярийи бригада бригадир нов. С. Буркаев, кхыбараш.

ХьатІайоагІача шекар кхехкадеча производственни сезонах завода коллективо ший деррига низаш тІадохийтаргда шийна хьалхашка оттадаьча декхарех дика лоархІаярай производственни план кхоачашъярай. 1967 шера ремонт чакхъяккхара социалистически декхараш тІа а ийца, завода коллективо лаьрхІад оттаяьча ханал 5 ди хьалха, вешта аьлча укх шера 25, июле ремонт йистеяккха а болх тІех дика лоархІаргболаш из пачхьалкхен комиссега дІаяла а. Из хургда оаха Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара сийна кийчдеш дола совгІат.

**Н. ПОЛИЩУК,**
**Нохч - ГІалгІай шекара завода керттера инженер.**



Йоккха сийле кхаьчай Брянски камвольни комбината коллективага — цу предприяте продукцена, «палуж» а «визит» а яхача кIадашта паччахьалкхен «Дикала белгало» хьожаяьй. Уж кIадаш — маIача наьха костюмаш яра йола боккъала башха материал я. Уж чIоегIа а, хоза а, дарегIа а да.
Предприяте шерлуш латт тIехдика продукци арахецара йола социалистически яхь. Укх шера комбинате хьадергдолаш да дунен образеций боахамера 7,5 миллион метр кIадаш.
СУРТА ТIА: дикагIча ткачихага Нина Сергеевна Сосновская деннад «Дикала белгало» хургйола кIадаш делга.
И. Рабиновича сурт. ТАСС фотохроника.

# НОТ-а ПЛАН ЮКЪЕЙИХЬАЙ

Укх шера «Красный молот» яхача заводо арахецача мехкIаьтта аппаратурана юкъе дукха хургья обечайкаш. Масала, 1967 шера кийчъянза яргъяц 10693 обечайка. Из гIулакх дар обечайкаш еча цехеи заводеи специалисташта обечайкаш еча участке 1966 шера юххье НОТ-а план оттаелга дагадохийтар а.

НОТ юкъеяхьалехьа къахьегама овсарлеи обечайкаш вIашагIхеттача овний дикали доха яр. Овнаш мишта ду хьахьекхар юкъера лаьрхIача 14,4 процент брак хиларо, цудухьа брак тоаеши шозлагIа тохкам бара обечайкаш дIа-юха кхухьаши дукха къахьегам дIабодар.

Иззал дукха брак хьахулар букара вийрза болх беш воаллача болхлочун кулг сиха кIаьдлуши автомат каст-каста ший нийсача балха тIера ювлаши хилар бахьан долаш а.

Цул совгIа, болх бу моттигаши дIа-юха уха наькъаши дIалийца ядаш дукха хIамаш хулар. Цун маIан дар 3 валкови вальцай балха низал сварочни стеллажий балха низ дуккха а кIезигагIа хилари обечайкаш сварка еча дIачуоттаярга дIабода къахьегам нормаел тIехбоалаш хилари.

Вокх оагIорахьара шоай низ макхоачча болх беш яцар вальцаш, хIана аьлча цар балха овсарле дохйора сварочни стенда балха низ кIезига хиларо. Обечайкаш вальцашкара дIаоттае дIакхухьаш, дIаоттаьчара сварочни стеллажаш тIа дIатIакхухьаш, стеллажаш тIара уж керчаеш, кхылола балхаш деш мукъа яцар мостовой кранаш.

Обечайкашта оттаяь программа кхоачашъяра НОТ-а плана тIа дукха мероприятеш чакхъяха оттайир. Уж мероприятеш керттерча даькъа кхаь лостама екъалу: балха моттигашта еш йола планировка хувцар, приспособленеш оттаяр, из инструментаца, транспортни средстваща, технологически оборудованеца кийчъяр. Укхаза чакхъяьхай укх тайпара керттера мероприятеш:

Узлайи приспособленейи комплекс а йолаш чулеста стенд оттаяьй йоахалла вIашагIхоттача обечайкана шин оагIорахьара сварка яра.

Флюсови гIайбилга, аратетта механизмаш, консолеш, сварка еча тракторашта лостам теларгаш оттаяьй.

ВIашагIъехкай обечайкаш дIачуяттаю механизмаш, роликоопораш, сварочни оборудовани болх бе йола ялийтара схема хийцай, и. кх. дI.

Уж мероприятеш юкъеяхьар бахьан долаш кранаша ду дуккха балхаш юкъера дIадаьхад, цо 40 процента кIезигъю брак, сварка еча хана паргIатта латт болхло, сварщик обечайкана чувувла ца везаш хул, къахьегама овсарле 20—25 процент лакхлу.

Технологически процессаш хувцар. Укхаза дуккха мероприятеш чакхъяхар бахьан долаш обечайкаш кранашца складашка хьалхагIа дIа а уттаеш юха хьакхухьилга, тIеханахьара сварка е Iоехкилга юкъера дIадаьннад. ШозлагIа рентгенопросвечивани яра балхаш кIезигделар брак тоаеш, телха моттигаш лоалаеш, цIенъеш, заварка еш дIадодар лохделар, и. кх. дI.

Цу мероприятешка хьежжа обечайка эггара хьалха юллашехьа а эшшача боараме обечайкаш чутаръе йиш хулийташ дола дIоахали обечайкаш сварка еча моттиге шоаш дIатIатехха торо хулийташ дола чуластари долаш йолча чуластача стенда тIа ехкаргйолаш я. Сварка ю обечайкаш эшшача тайпара нийсъеш Iоехкилга Iалашду механизировани роликоопораш оттаяро.

Цу даькъера мероприятеш юкъейоалаярах хула экономически эффект 875 сом да. обечайкаш кийчъярга дIабода къахьегам 2433 нормо-сахьат кIезиглу. Балха хьалаш тоаду, цун чотах къахьегама овсарле лакхлу.

ЧугIолла автомат лелаеш йола хьаелла рама йоаллача консольни приспособлене новкъосталца чухьара овдар, обечайка тIа айххийта рама оттаяри болхло ца эшаш автомат лостам телача рама чу гIолла лелийтари, кхыяраш санна йола дуккха мероприятеш цу даькъе чакхъяхаро йиш хулийт къахьегам 6566 нормо-сахьат кIезигбе а 2604 сом ахча кходе а.

Из план чакхъяккхарга дIалахийтад 996,3 сом, хIаьта из бахьан долаш кхолу ахча 7145,4 сом да.

Из план чIоагIа пайдана я заводе эггара хьалха юкъейоалаяь из хиларах. Бокъонца пайдана хиларал совгIа, мах баь варгвоацаш лоархIаме я из НОТ-а идеяш дIайоаржаяра, кхыча участкашка уж планаш оттаелгеи чакхйоахилгеи пайдана хилара, завода специалисташ НОТ-ах болх бе Iомабара гIулакха.

Плано хьахьекхад, дIадохийтар кIезиг а деш, экономически эффект дукхагIа хилийта, производственни майдаш мукъаяха. НОТ-а плана юкъебоагIача болхлой меттел, цехерча берригача болхлой а къахьегама хьалаш тоале йиш хулийташ хилар.

НОТ-а план оттаечеи чакхйоаккхачеи хьинаре дакъа лаьцар завода керттерча технолога заместителa нов. Г. Г. Амерумова, цеха начальника заместителa нов. В. И. Малова, НОТ-а инженера нов. А. С. Салахутдинова, сварочни лабораторе начальника нов. В. Д. Белима, слесара-сварщика нов. И. К. Терентьева, автосварщика нов. И. С. Ермоленкос, мастера нов. А. М. Пестова, кхычар.

**М. МАКАЛИН,**
**«Красный молот» завода къахьегамеи алапеи отдела начальник.**

## ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРАШ— ЮБИЛЕЙНИ ШЕРА

Укх деношка къаьстта хьинаре къахьег Шаьла района XIX партсъезда колхоза хьайбаш леладераша. Сийлахь-боккхача Октябра юбилея сийна яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг къувс доаркаша, хьайбаш леладераша. Ах шера план хIанзале кхоачаш а яь шоллагIча ах шера чотах къахьегаш ба хьайбаш леладераш.

Доаркашта юкъе хьалхле лелаю Усаева Шаймас, Ахмадова Яхас, Сатабаева Яхматас. Хьайбашта дика гIулакх доаттаду хьайбаш леладераша А. Ахмадова, А. Вахаева. Укх шера цхьаь цаI бежан денна моттиг хилийтаяц цар.

ХIанзале 220 тонн гIожа доакъар Iалашдаьд хьайбаш леладераша. Из доакъар хьайбаш лоаттадеча помещенешта юххе кийчдаь дIаоттадаьд.

Хьайбаш леладерий бытови хьалаш тоадара дика йоакхо ю колхоза правлене. Укх деношка 12 дезал кердача квартирашка баха чуховшаргба. ХIаьта ферма Щеча уголоке шоргта керда литература хул, телевизор латт.

— Юбилейни шера паччахьалкхенга хьайбай продукци йоахкара план ханал хьалха кхоачашъюлургья тхона, — йоах хьайбаш леладераша.

**А. ЦИЦИЕВ.**



Хадданза болх беш да Ленина орден лелаеча «Шелковский» совхоза жа лоргача пунктера машинкай моторащ. Жа ларгара болх эггара хьалха дIаболабаьб укхаза Кульчиков Асана кулгалдеча бригаде.
ДиъазлагIа дахкаш къаьнара жерчдя цун бригадо леладераш. ХIаьта а жа Iуша дика гIулакх даьча жерчаш тIара тха дIаьхеи дикеи да.
Шоай гIулакх дика довзача жа лорграша боккха теркам тIабохийт жа Iуй толам ца боабеш тха ца тедаш, доха ца деш жен тIера Iодаккхара. Цар ха зехьа йоаргйоацаш хьинаре къахьег машинкаш ирзечар а.
Жа лоргача лакхара говзал хьагойт совхоза дикагIа волча жа лоргачо Манапов Кадырбая. Дийнахьара норма 140—150 процент кхоачашъюцо, хIара устагIанна тIера 5,3—5,5 килограмм тха доаккхаш.
СУРТА ТIА: совхоза жа лоргача пункте.
Н. Кобиашвиле сурт.

# ШОЗЛАГIА ЮВЧА КУЛЬТУРАЙ ЛАКХА ХЬУВКЪАМ ХИЛИЙТАРА

Вай республика Iалама хьалаша торо хулийт цхьан кхай тIара шера ши хьувкъам баккха. Из вIаштIехьдоал баьцаши ка бола ялаташи чуийцачул тIехьагIа уж хиннача цIаькха а культураш дIаерца.

ШозлагIа культура дIаеро ялата кхыйола культураш а дукхагIа йоахилга вIаштIехьдоалийташ хиларца цхьана, общественни хьайбашта чIоагIа доакъарий база хьае а тардолийташ хилар теркал а деш, республика совхозашеи колхозашеи лаьрхIад баьцаши ка бола ялаташи чуийцача лаьтташка шозлагIа культураш дIаювлга дикка алсамдаккха. Укх шера уж культураш 45 эзар гектара тIа дIае езаш хилар аьлча а ба кхоачам.

Укх шера баьцаш хиннача лаьтташка шозлагIа культураш дIаювлга дика вIаштIехьдаьккхад Ачхой-Мартанеи Сунженскии районий боахамаша. Цига гурахьа дийна, доакъара пайда ийца даьнна ялаташ хиннача лаьттаех 74—85 процент хулаш дараш тIа шозлагIа культураш дIайийнай. «Гехинский» совхозерча нов. Гарбулатов Лаьчий бригаде гурахьа дийнача ялата 100 гектара тIа хьайбаш доажадаь даьннад. Из лаьтта ший ханнахьа кийча даь, цу тIа хьажкIаш дIайийнай. Уж тIаялалехьа макха баьккхаб царна, хIаьта хIанз цхьоагIа дика тIа а яьннай.

Цхьабакъда, хIанз баьцаш чуийца яьннача лаьтташка шозлагIа культураш дIаювлга кхоачам хиллал дика лел аьнна ала йиш яц. Гучох цхьабола колхозийи совхозийи кулгалхой цу гIулакха лоархIам кхетабе ловш бац. Урус-Мартана района совхозий кулгалхоша чIоагIа доакъарий база хьаяра гIулакх йоакхо йоацаш леладеш хиларца мара, кхы сенца доашхалургда районе доакъара лаьрхIа гурахьа дIайийна хиннача культураех мукъадаьннача лаьттаех ах мара ца хулача 1231 гектара тIа мара шозлагIа юв культураш дIайийна ца хилар? Грозненски районе хIанз а шозлагIа юв культураш дIаенза улл доакъарийна лаьрхIа гурахьа дIадийнача ка болча ялатех мукъадаьнна цхьа эзар гектар совгIа лаьтта.

Цу гIулакха хьем бе йиш яц. Цхьаккха ди а ца доалеш, укх гаргарча хана йистедаккха деза баьцаш хьекхача лаьтташка шозлагIа юв культураш дIаювлга. ШозлагIа юв культураш дIаюв лаьтташ дикка алсамагIа хилийтарал совгIа, цар тIара лакха хьувкъамаш доахилга а Iалашданза дарглац.

Лакха хьувкъам баккхара эггара хьалхагIа эшашдар — дIаюв культураш ханнахьа дIаювлга да. Йоккха юкъ юкъе йолийта йиш яц кIал хинна культура чуийна плараца цул тIехьагIа из тIахинна лаьтта кийча даь, цу тIа шозлагIа юв дIаераи юкъе. Лоацача ханашка шозлагIа юв культураш дIайийна яхари гурахьа йийна культураш чуийцачул тIехьагIа лаьттах йоалла тIунал дIа ца йоалийташ йитари — лакха хьувкъам баккхара хоадам беча хьалех цаI да. Цудухьа баьцаши ка бола ялаташи тIахинна лаьтташ царех мукъа ма даьллинге а кхы хьем боацаш сиха уж аха а деза. Цига шозлагIа юв культураш дIае а еза.

Лаьтта ахара хьисап а оахама кIоаргал а цун тIунала дукхалга-кIезигалга хьежжа хила деза. КIезига тоIаденна тIуна лаьтта, цига хьалха дIайийна хинна культура чуэцача дийнахьа 22—24 сантиметр кIоаргал а йолаш (дика хаоттам хуле) дика оаха а ду, цамца а доал. Оахам де деза хьоанагIал болча нохарах, лаьтта нийсдеш тIеханахьа текхаеча волокушах, кхалаш йоахкача катока секцех латтача оахам деча агрегатаца. ТIунал кIезига йолеи тоIаденнеи лаьтта кIоарга аха йиш яц. Цу тайпара дола кхаш кийчде деза корпусаш йолча лущильникашца е боал кIалтIа а ца тоссаш. 15—17 сантиметр кIоаргал а йолаш нохарашца, цул тIехьагIа чакхдаллалца дика цамца а доаккхаш. ХIаьта оахам дарбалаш йолаш хуле, цу оахам тIа «БДТ» яха дискаш йола маккхаш текхаде деза массехказза, урагIа а пхорагIа а. Из долла а хIама ду, керттерча даькъе, дарбалаш ца хилийтар духьа, лаьтта дика цампадаьнна хилийтар духьа.

ШозлагIа дIаера эггара дикагIа я хьажкIаш, сорго, судански буц, борц. ШозлагIа юв культураш дIаювш бIаьсти ювча хана дIадоллачул 30—35 процент дукхагIа дIадолла деза культура фу. Фу лаьттах доллара кIоаргал из дIадувча лаьттан тIуналга хьежжа увттае еза. Аьхка лаккхера тIо тIунал дика йолаш хуле хьажкIий фу 7—8 сантиметр кIоаргал а йолаш дIаде деза, берца фу — 4—5 сантиметр кIоаргал йолаш. Аьха лаккхера тIоа бокъабенна хуле фу дIаде деза цул а 3—4 сантиметр кIоаргагIа. ДIаделехьа фу молхаш а теха кийчде деза. ШозлагIа ювча культурай фу кийчдарга ухийта доххьажа химикатий нормаш бIаьсти ювча культурай фу кийчдарга ухийтараш санна я.

ШозлагIа юв хьажкIаш а кхыйола культураш а дIаера хьисап уж дIаювча моттигашка хулаш йолча йоачай дукхалга-кIезигалга а царех хилийта лаьрхIачунга а хьежжа хила деза. Кхоачамболлаш тIунал йолча зоне нагахьа санна хьажкIаш ялатийнеи силосаи лаьрхIа ювш яле, уж бIаьстий а ювчча тайпара дIае еза. Листал гектара тIа 40 эзар гIад хургдолаш хила еза. Дукха оасар дувлача лаьтташка юв хьажкIаш, юкъе 70 сантиметр йовкъалгаш а йолаш, квадратно-бIений хьисапагIа дIае еза. ХьажкIаш мошача доакъара лаьрхIа ювш хуле, дIадохийтача фун норма лакхъе а еза, гектара тIа 60 эзарнега кхаччалца гIаламаш хургдолаш хилийта а еза. ЛистагIа дIайийча моша доакъар дукхагIа дала йиш я, цхьабакъда, хьажкIаш кIезигагIа хургья.

Кхоачам балла тIунал йоацача зонашка хьажкIаш листагIа дIае еза, хIана аьлча укхаза царех цхьа нагахьа ца хилча фийгаш хулаш дац.

ШозлагIа юв культураш дIаювш данза дарглоаца агротехнически гIулакхаш да уж дIайийначул тIехьагIа мугIарашта пхорагIа катокаш а керчаеш кха тоIаделга. Республикански юртбоахама опытни станце даннешка диллача, шозлагIа юв хьажкIаш дIайийначул тIехьагIа катокаш а керчаеш кха тоIададо моша доакъар гектара тIара 53 центнер дукхагIа доалийт. ХIаьта нонагIа йокъал хулача зонашка шозлагIа юв культураш дIайийначул тIехьагIа катокаш а керчаеш кха тоIа ца дича уж я а йов. Катокаш а керчаеш кха тоIададо Iалашду оахама тIера тIоа кхотабелга а ниисбелга а. Из бахьан долаш лаьттан кIалхарча тIоанашкара тIунал дикагIа а сихагIа а фунна тIакхоач. ТIакхха фу дикагIа тIа а доал. Цул совгIа, тIехе шаьръяь хилча лаьтта кIезигагIа докъа а ду. ДIайийнача культурашта Iунал дезга аттагIа а хул.

ШозлагIа йийнача культурашта ду Iунал биззача боараме бIаьсти ювча культурашта дер а санна хила деза. Хий дехкача лаьтташка шозлагIа йийнача культурашта хий дехканза дарглац. Лаьттан тIунал цо чулоацача тIоадала 70—80 процентага кхоачаш хилийта еза. Хий массаза дилла лаьтта тIера цампадаханза дарглац. Дага кхаба деза цампадаккханза долча лаьтта хий диллачул тIехьагIа тIехнахьа тIоа лоацалуш хилар а цо овлашка фо ца кхоачийташ хилар а. Цо чIоагIа лаьгIъю лаьттан чура микробиологически процессаш. Лаьттах доаххача баьцовгIаша салахар халача доах. Из бахьан долаш цу тайпарча участка тIара баьцовгIаш чIоагIа даьдза а хул, хьувкъам лохагIа а хул. Цу тIа а шоллагIча шера дIайийнача хьашт долчча культурана из новкъа а доал, хIана аьлча тIехнахьа тIоа лоацабенна лаьтта хьувкъама эша хьоанал кхоачам хиллал чу ца эцаш дус. ХIаьта из шоллагIча шерара хьувкъам лоха хилара бахьанех цаI а да.

ШозлагIа юв культураш ханнахьеи дикеи дIаеро, царна Iунал дика даро торо хулийтаргья кхы тIа а дукха доакъараши ялаташи даха.

**М. БРИДНОВСКИЙ,**
**Республика юрта боахама министерства керттера агроном.**

# ХЬАЯЬЙ ДОАКЪАРИЙ БАЗА

Грозненски района колхозийи совхозийи 33 эзар корта доахан хинна ца Iеш 30 эзар хьакха, 34 эзар устагIа, 450 эзарнел тIех коа тIара оалхазараш да.

Селларча хьайбашкара лерттIа продукци: шура, дулх, тха, фуаш хилийтара уж диззалца кхоабаш хила деза. Цу боахамий йолаш йолча 5220 гектар хулача цонашеи 12781 гектар хулача даьгIенашеи вIалла а кхоачам бац хьайбаш доакъарашца Iалашдара. Цудухьа оахача лаьттаех дикка доккха дакъа доакъараш кхедара пайда ийбе дезаш а да. Алхха укх шера а хьайбашта долча доакъара 140 эзар тонн силос, 140 эзар тонн гIожа доакъараш (царех 70 эзар тонн йол а йолаш) кийчде деза, хIаьта 170 эзар тонн моша доакъар а кхеде деза.

Района боахамашка къаьстта а терко е яьннай цхьан шера хулеи дуккхача шерашка хулеи баьцаш дIаера. Дуккхача шерашка хула баьцаш дIаюв майдаш 2500 гектар дукхагIа хиннад, хIаьта хIанз 4500 гектарага дIа а кхаьчай уж. Цхьабакъда, дуккхача шерашка хула баьцаш укх тIеххьарча шерашка даьгIенашкеи цонашкеи ювш хилар теркаме да. Цонаши даьгIенаши дикагIа тоаяьй 5 эзар гектар хиллал йолча цар майдашка баьцаш тIаерца. Цу тIа а цар хьувкъам лакхбеннаб. Гектара тIара доала моша доакъар 20—25 центнергара 70—80 центнерага кхаьчад, вешта аьлча, хьалха доалаш хинначул кхозза даьнна ца Iеш дукхагIа доал из хIанз. Цонаши даьгIенаши дикагIа хилийтара ду балхаш шератара шерага толашагIча лостаме дерзаш доагIа. Нагахьа санна хьалха оаха керттерча даькъе цхьан шера хула баьцаш ювш хиннаяле, 1966 шера дене тхо даьгIенех цонаш хилийта даьннад. Юххьанцарча 600 гектара тIа дуккхача шерашка хула баьцаш — экспарцети люцерни дIайийнай. Цхьабакъда, уж бобови компненташ мара яц, хIаьта фийг болча дуккхача шерашка хулача баьций фу хIанззалца тхога доацаш а да. Бакъдар аьлча, укх шера цоний овсяница фун 15 тонн-м ийцай оаха, хIаьта укх шера гурахьа дене вIашагIъоаль бобовии фийг болча баьцийн фу дIаде йиш а хургья тхога. Цо торо хулийтаргья даьгIенаш тоаялийта кхы а дикагIа дола хьалаш хилийта.

Деррига дикагIа, кердагIа меллар леха а лехаш, тха боахамаш дуккхача шерашка хула баьцаш ахкан хана дIае даьннад. Люцернеи экспарцети дIаюв август бетта. Цо торо хулийт уж дIайийнача шоллагIча шеррехьа а йол яккха. ХIаьта хьалха дуккхача шерашка хула баьцаш бIаьсти дIаювш хиннача хана хьувкъам шоллагIча шера мара хилацар. Iан юкъагIа овлий система чехка дегIа а ух, бIаьсти йоаллаш овлаш 25—30 сантиметр кIоарга лаьттагIа а долх. Цо баьцовгIага лерттIа дегIаахa торо а хулийт.

1966 шера дене доакъарий керда тайпаш хила даьннад тханига. Уж — гурахьа дув рожи сояи я. ХIаьта уж дIадув лаьтташ тханцига сихденна алсамдуврглолаш а да. 1966 шера рожь цхьа эзар гектар гаргген соя (листта дIайийна) 50 гектари йийнаяр, хIаьта гурахьа 20 эзар гектар гаргга йолча майда тIа из дIа а ювргья.

Гурахьа дув рожь йоккха перспектива йола культура я. Соахка гурахьа рожь дIадийна хиннача № 1 йолча шурий совхозе хIара кхоабача Iаттагара шин бетта (октябреи ноябреи) 373 килограмм шура яьккхар, гурахьа дув рожь дIаленза хиннача 1965 шера цу юкъагIа 315 килограмм мара ца яьккхача моттиге.

БIаьсти цу культурах юххьанцара силос йолла йиш я. Цу хана силос йоллилга из хьажкIех йоллача ханарчул аттагIа чакхдаккха йиш я, хIана аьлча, хьажкIех силос йоллилга чакхдоах тракторист ялат чуэцаро эшаш волча ялат чуэнача юкъагIа. ХIаьта цун хьувкъам а хилац хьажкIийчул кIезигагIа.

Боахамаша йоккха терко ю цхьан лаьтта шера шозлагIа культураш дIаера. Укх шера 1 июнь тIакхаччалца йолча юкъагIа 4 эзар гектара тIа дIайийнай шозлагIа юв культураш. ХIаьта мукх чуийцачул тIехьагIа из хиннача лаьтташка кхы тIа 4400 гектар дIаювргйолаш а я. Еррига а шера шозлагIа юв культураш дIаювргья 9600 гектара тIа. Цу гIулакхо кхы тIа а 58 эзар тонн хиллал дола моша доакъар хулийтаргда. Пунах хул кхы а тIакхеташ йола 12670 доакъарий единица. Из резерв тувлаялийта йиш яц. Цудухьа № 1 йолча шурий совхозе, Грозненски шурий совхозе шера шозлагIа ювча культураша дерригача хIамаш тIаювча лаьттах 15 процент гаргга дIалоац.

Ка бола ялат хиннача лаьтташка шозлагIа юв культураш дикагIча ханашка дIаювлга Iалашдар духьа 4400 гектара тIа дIабийна мукх (берригнех 50 процент) чуэцилга поточни методах чакхдоаккхаргдолаш да. Поток яхилга да комбайн кхай тIара дIайоаллашехь а цига нух боал баха доалалулга. Подборщикашта тIеххьа волокушаш а тIехьайийза кхаш тIа ювргья цар тIара ча дIадоаха тракторош, хIаьта цу дийннахье а из кха аха а аьха, цу тIа юв культура дIа а ювргья. Оахам агрегаташца, йизза кIоаргал а йолаш ду культура дIайийначул тIехьагIа тоIаду лаьтта — дIайийна культура цхьоагIа тIаялга Iалашдар духьа.

ЧIоагIа доакъарий база хьаяро йиш хулийтаргья хьайбаш леладара керттера декхар кхоачашде — шура, дулх, фуаш, тха доахилга алсамдаха.

**Е. ИЗВАРИНА,**
**Грозненски юрта боахама производственни управлене керттера агроном.**



Тега барзкъаш хозагIа, тIадийхача товргдолаш хилийтара чIоагIа къовсам лоаттабу Грозненски № 1 йолча модай ателье хIамаш тегараша. Пхе бетта планал совгIа тийга хIамаш 1600 сома маьха я. Укх бетта хьалхарча декада план а тIехкоачашъяьй цар. Тийгача хIамай дикал лакха я.
Ателье сменашта, бригадашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латт барзкъаш доаха Дидигова Лида керте латта бригада. Цо хIара сменах нормаш 120—125 процент кхоачашъю. Бригада берригa членаш коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи лелаеш ба.
Хьинаре къахьегарца белгалбаьнна ба цига Джабраилова Нюра, Джургаева Шуба, Джамбаева Тонта, Юсупова Хьава, кхыбараш.
Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) Ш. Джургаева, Т. Джамбаева, Х. Юсупова кердача моделах деча барзкъага хьожаш ба.
И. Плиева сурт.

# ИСЛАМИ ЗАМЕИ

Бусалба ды кхайкаберий хьехамашка, даьлах тешаращца цар деча къамаьлашка а ладийгIача гучадоал, ислама догматаш, къорIа хьехамаш чIоагIа хилар тIа-тIа дукхагIа цар белгалдоахаш хилар, хIанзареи юххьанцареи ислам бокъонца цхьатара хилар бакъде гIерташ уж хилар.

«1400 шу хьалхагIа хьахинна ислама хьехам, — яьхад боккхийча Iалама нахах волча цхьанне, — тахнарча денга хьакхаьчаб лоархIами низ болаши... Ислам — ший хьехама юкъера цхьаккха а хIама ца хувцаш хьабоагIа моллагIча обществерча сага хьаштдар дала йиш йолаш бола ший тайпара, алхха ше цаI мара боаца ды». Цхьабакъда, цу дына истори, тIагIоллара дайза а, дайзача кхоачам ба, цу тайпара хабараш цхьаккха тайпа кIал кIийле йолаш ца хилар бIаргагора. Ислам, кхыдола дынаш а санна, бIаьшерашка даим хувцаш эрабоахаш, эттача заманца, кердача хьалашца тарбеш хьабенаб. Цхьабакъда, цу реформаша, керда юкъекхихьача хIамаша меттахьа яьхаяц ислама лардаш, эксплуататорски строй бакъъеш хинца доал деча класса тешаме гIулакх деш хинна цун идеологи.

Ислама модернизаци сага, из ханага тарбе гIертилга вай мехка кхыча, къаьстта шоай тайпарча хьалашка хулаш да. ХьалхагIа бIарга ца яйнача тайпара йолча социальни прогрессо, социалистически общество хьалъяро, коммунизмага бодача новкъа гIолла толаме дIахьалхашкахьа ахаро ды хьахулийташи дегIакхувлаши долча бахьаний низ дIабаккхарга кхоачадаьд гIулакх. Эксплуататорски классаш дIаяьха саго сага эксплуатаци яра эша торонаш йоацаш болча вай мехка общества политически строе доал деча идеологе, культуре ког гIертолга йолаш бац ды. Вай общества политически духовнии вахаре котъювлаш латт дынах юхедисарех нах мукъабахара новкъостал деш йола принципаш. Нагахьа санна Октябрьски революци ялалехьа ислам, ды хинна ца Iеш, керттерча политически низех цаI а хиннабале, хIанз из хIара сага ший гIулакх а хинна дIаэттаб.

Лоацача хана, хьалхагIа бIарга ца яйнача тайпара сихача темпашца йоккха культурни революци яьй Советски мехка. Ислама тIехьабаьнна нах бахаш хинна вай республикаш, тIехьалиса, дийша нах шин процентал тIех боацаш дола паччахьа Россе юстара мехкаш хинначара берригаш а дийша бола, чIоагIа дегIаена культура йола республикаш а хинна дIаэттай. Нагахьа санна хьалха юрта алхха цаI мара воаца дийша саг, масса за яхар мо, молла хиннавале, хIанз цхьаккха юрт яц ший школа, больница, клуб, библиотека йоацаш, лакхерeи юкъереи образовани йола специалисташ боацаш. ХIара дезалга кхаьчай радио, телевидени, электричество. Сага гIулакхий дерригача доакъошта юкъеяьннай Iилмани технически прогресс. Хьалха керттера кечал дахчан нух долаш хинна ахархотахан эггара толашагIа йола юртбоахама техника лехкаш ва.

Дуккхача бIаьшерашка наьха хьакъала доал деш, общества политически, правови, этически нормашта чIоагIа влияни еш хинна ислама идеологи обществе, даьлах тешарий вахаре ший хиннача лоархIамах яьннай. Советски саг, даьлах тешаш е атеист из вар аьнна доацаш, хIанз ший хIара деннарча вахаре социалистически общества нормаши законаши лелаеш ва. Вай мехка, дуккхача нахах атеизм йоаллача мехка, даьлах ца тешачеи ды лелабечеи наха юкъе антагонизм яц. Цхьатарра бокъонаш я цар общественни, экономически вахаре. Берригa советски гражданаш а санна, даьлах тешараш дика къахьегаш ба общественни производстве, дуккханахьа къахьегача хьалха латташ ба. Цу доллача хIамаша дикка хийцад цар гIулакхаш. Цизза бокъо йолаш волча Советски паччахьалкхен гражданина, даьлах тешачоа а иштта холу вахарера ший моттиг, юкъарча гIулакхашта хьалхара ший бехктокхам.

Даьлах тешарий вахареи сакхетамеи хинна уж объективни хувцамаш харцде йиш йолаш бац хIанзара бусалба ды кхайкабераш. Цар геттара дика кхетаду, хьалхагIа санна молла аьнначоа тIара ца боалаш цунна тIехьа гIоргбола, шек ца боалаш ислама мел яхар дергдола, долла хIама КъорIа тIа яздаьча тайпара хила деза аьнна хеташ бола нах хIанз боацилга. Ды кхайкаберашта хIара денна холу социалистически вахаро дына уйлаш йохаеш етта хIамаш. Даьлах тешараш шоай влияненa кIалхара ца балийтар духьа вай вахарца тарбаланза ца боалача, шоай тактика хувца езача. КъорIа хьехама цхьаццайолча оагIошта модернизаци яяза, керда, дын чухь доаца хьехамаш хьаувттаданза ца боалача кхаьчаб уж хIанз. Ды кхайкаберашта холу вахар цIаккха а дынца тардала гIертаргдоацилга, цудухьа ды вахара хьалашца тарбалийта гIерт уж.

Цунца цхьана, ислама модернизаци яра объективно чоалхане процесс ды кхайкабераша алхха шоай духьа лелалеш дола гIулакх, вай вахарца уж хьатарбала гIертилга а лаьрхIа йита йиш йолаш яц.

Тенденцеш кердаяхара эггара хьалхара бахьан, социальни хьалаш хувцадаларах а ца гуш, цкъаза духхьал цунах гу вай атеисташта. Масала, модернизаци яра проблемана хетадаьча балхех цхьанне автора йоах: «Ший классови маIанга диллача советски халкъа хьаштдац ды, цудухьа киназ паччахьалкхенахи школахи дIакъоастадаьд Советски Союзе (?). Дына социально-экономически лардаш йоацаш я хIанз вай мехка. Вайнига дына уйлаш юхейисара йоакхо ераш — даьлах тешараш тувлабу а цар чотах шоаш бIаьхий хулийта а средство из хиларах тарра, цунах пайда эцаш бола дына гIулакх дераш(!), дына тоабай тхьамадаш мара бац. Из хIама хьахьокхаш долча гIулакхех цаI да дына модернизатораша(?) тарбала гIерташ леладер (?). (М. Абазатов. Ислама модернизаци е гIертар. Грозный, 1966, оагI. 15).

ВIашагIа хоттаденна цхьаккха хIама доацаш йола уйлаш вIашагIъяьй укхаза автора. Цкъа-дале, ховш дац, дувцар советски халкъа малагIа классови маIан да. ШозлагIа-дале, киназ паччахьалкхенахи школа киназахи дIакъоастаяьй «къахьегамхой дынах теша а ца теша а йиш йолаш шоай хургболаш царна бокъонца йола паргIато ялар духьа».

Бакъдар аьлча, дына гIулакх дерашта юкъе ба ислама модернизаци а еш, эггара хьалха къаьстта шоай уйлаш кхоачашъе гIерташ бола гIулакха цар пайда эц даьлах тешарашта юкъе могаеш йолча хIанзарча идеех (чашара, нравственноста проблемаш, и. кх. дI.). Цу цхьан ханна дына идеологенеи социалистически бакъдолчоаи юкъе машар бе, вIаши цхьатара хIамаш дукха да ислама хьехамаи коммунизма теореи яхаш нах тешабе гIерт дына гIулакх деш бола дуккха бараш.

Эггара хьалхарча аргIанна дына модернизаци хул даьлах тешарий шоай сакхетам чу, дына гIулакх дерашта фуннагIа хете а, хIаьта дукхагIча хана цар безам беце а. Ды кхайкабераша тарбала гIерташ леладу гIулакхаш уж объективни хувцамаш хьахьокхилга да. Кхетадеш да, лакхедийцачох, уж гIулакхаш лоадамбоацарех дархIа йиш ца хилар. Даьлах тешарий хьаькъалашта еш йола шоай воздействи чIоагIъе а гIерташ, ды кхайкабераша шоай аргIанна влияни ю царна, этта хьал говза теркалду, дIахо хургдар теркал а деш бу болх.

Дуккха бIаьшераш хьалхагIа дена хьайоагIа, аллахIа ше оттаяьй яхаш йола ший догмаш социалистически бакъдолчунца таръе гIерташ ислам хилар а ховш, даьлах тешарашца лаьрххIа, эффективни болх шерра дIаболабе йиш я атеисташка. ХIаьта, нагахьа санна дын чура хувцамаш кердача социальни хьалаша еш йола влияни бахьан долаш хулаш хилар теркал ца дича хала хургда дына критика еча хана пайдана доацараш ца дувцаш Iе, хала хургда ды кхайкабераша дына галдоахаш хьаувтдеш йола керда аргументаш хьагучаяха. ХIаьта цо а, ший аргIанна, атеистически пропаганда боарам лохбу.

ГовзагIа, бакъдолчунца тарбеш вIаштIехьбаьккха ды, В. И. Ленина яьххача тайпара, къаьстта чIоагIа кхераме ба. «Миллионаш къинош, вонараш, низаш, физически айпаш, — яздаьд цо А. М. Горькега, — дуккха а аттагIа хьагучадоах наьха гурмато, цудухьа боженька говзача, духовни, эггара дикагIа товш йола «идейни» костюмаш тIайийхача идеял дуккха а кIезигагIа кхерам болаш а да». «Ды массе оагIорахьа ластaш хиларо, — белгалдаьккхад Н. К. Крупская, — ха йIаьхагIа хулийт цун, дукхагIа дIадарж цун лазар, цудухьа... дукхагIа новкъарле ю цо керда вахар хьалдара».

СССР-е ислам ханаца тарбеи цунна модернизаци ей гIертаро Iалаьмате дукха дешаш чулоац, цу хьехама лоархIамегIа мелъяраш хIана яц аьнна йолча, масала, вахаро дерхIара цун маIани, къахьегамцара гIулакх, нравственноста проблемаш, иштта кхыяраш санна йолча оагIонех хьокхаденнад уж ши гIулакх.

Цу хьакъехьа хургда дIахорча статьяш тIа деш дола къамаьл.

**Т. САРЫМСАКОВ.**
**«Грозненский рабочий», 13 июнь.**

ЛОРА ХЬЕХАМ

# КХАЧАХ ДОАЛА ЛАЗАР

Юача хIамаех хула дохьажа лазараш хила йиш я дохьаж доаллаш хулача продуктаех, ца ховш кхачанна юкъе нийсъеннача дохьаж доаллача хIамаех, дохьажа лазар хьедеча микробех. Дохьажа лазар хилча йиш я дохьаж доалла грибаш, нонагIа а строчкаш, морчокаш, чIоагIа шампиньонашта тара йола харц баьцаш йиача. КIезига а йоацаш моттигаш нийслу бераш эрий тIаювла баьцаш, харцкомараш, овлаш даарах дохьажа лазарах цамогаш хулаш. Кхераме дохьажа лазар хилийта а кхыметтел леча кхоачаве а йиш я мака тара дола тоало баьца генараш, ла догувтта крушина комараш, мерза чам бола дохьаж доаллача вeха овлаш даара.

Цкъаза культурни баьцовгIаша а ду зе. Кхераме я, масала, бийда кхеш, къаьстта а кIайъяраш. Царех лазар деча дохьажа хIама йоалл, кхийхкача айя дIайоал из. Дохьажа лазар хила йиш я сийнъенна, эIидг даьнна кортолаш йиача а. Царна дохьаж доалла хIама Iов, керттерча даькъе, тIагIолла. Цудухьа цу тайпара йола боартолаш тIера сомма чкъор дIа а доаккхаш цIенъе еза.

Цу дерригача дохьажа лазарех лоравала хала дац. Лехьае а яа а йиш яц дика йовзаш йола грибаш мара. Яа мегаргьяц йовзаш йоаца комараш, овлаш.

Кхачах дIаэ а дохьажа лазар хьоаде а йиш я дика гIаьле даккханза болча яьх доалача цIастэ, дерттIа сир даккханза йолча топпара кхабилгех, чаьмеех доалача дашо. Нагахьа санна цинк даькхача велара чу е кхыча хIаман чу миста-кхача кийчбойя, цинк, мисталаша доша а дийя, кхачах дIаув. Из шийлача хила дашац, хIаьта цудухьа цинк даьккхача хIама чу хий лоатталар кхераме а дац.

КIезига а доацаш юача хIамах дохьажа лазараш хул продукташка дуккха а зулама бактереш ебарах. Кхыдола ченга хула лазараш а санна, цу тайпара дохьажа лазараш дуккхагIа хул шера юкъерча йIайхача хана.

Юача хIамах хула дохьажа лазараш хьедара бехке йолаш хул салмонеллаш яха микробаш. Уж микробаш дуккхача хьайбай гаьташка хул. хIаьта массаза а яхар мо царех хьайбашта лазараш а дувлаш. Цхьабакъда, нагахьа саннa уж тишденна хуле, микробаш гаьга чура цIега ювл. ТIаккха цу тайпарча хьайбай дулхах дохьажа лазар а доалл. Цудухьа да санитарни инспекце тахка а техка, мухьар тоIадаь дулх мара ийде мегаргдоацилга а. ЙIовхалга чехка еб салмонеллаш. ХIаьта а уж йоахка продукт е чама а е беса а хувцалац, хIаьта цунах уж бактереш детайний лаборатоpe техкача мара ха йиш а яц.

ХIаьта мишта ца хулийташ дита йиш я цу тайпара дола дохьажа лазараш? Эггара хьалхагIа ланза даргдоацар да дийна хьайба дерттIа цхьалхадоаккхилга — дулх хьайба гаьгах ца хьокхадолийтилга. ГIорадаьча дулхах йоалла гIор хида дилле а ца йоаккхаш (цо микробаш ебава аьттув хулийт), фега дIаэлийта еза. Дулх а кийча продукташ а лоаттае еза шелалга, холодильника чу, ша тIа, ларма чу, хIаьта дехкех, цицхолгех, мозех лоpae а еза. Боабашкийн гIажийн фуаш коача кхехкадаь е кеганза мела кхерза даа мегаргдац. Уж шийлача хила а дехка цул тIехьагIа цIер тIа а отталаь кхехкаде деза: боабашкий дараш — кIеж яьккхача гIоне 12 минутал кIезигагIа йоацача ханна, гIажий дараш — 14 минутал кIезигагIа йоацача ханна.

Кхераме да эхьа бийда дулх чам баккха бага дехкар. Дулха, чкъаьран бокъонца кхехккалца е каразалца чам баха мегаргбац.

Юача хIамах хула дохьажа лазараш хьеде йиш я стафиллококкаш яхача микробаша а. Уж кхачах етталу ангинах цамогашбарашкара, йIовхараш хиннарашкара, цIека тIа Iовш йола хIамаш йийиннача нахагара. Уж микробаш къаьстта а дукхагIа еб аьхкий шурийла, тIаьла, кIолла, сыркови массана, крема, мороженнена, нахчанна юкъе. Цудухьа базар тIара е магазинера ийна пастеризаци йинза йола шура кIежъяккханза яа-мала мегаргьяц. Еррига шурий продукташ шелалга лоеттаяяза яргьяц.

Къаьстта а халагIа хул ботулизма палочках доала дохьажа лазар. Из хоала йиш я лаьттах, долдача хини форден юхеяхача колдах, баьцадаарех, сомех йоаллаш а сага, хьайбай, чкъаьрий гаьгашка а. Кхачах дIанийча из палочка аьттув болча хьалашка еба а еб, цунах геттара чIоагIа дохьаж а дувл. Уж хьалаш конагIа а консервни банкашка, йIайхача делоча маршa, семга, осетрина чIегилгаштa юкъе хьахул. Харцахьа цIагIа кийчъеча консервашта юкъе еба йиш я ботулизма палочкаш. хIаьта парех эггара халагIа дола дохьажа лазараш дувла а тарлу.

Укх шера май бетта тха больнице йоалаяьар йиача хIамрех халача форме дохьажа лазар кхийтва нанеи йоIи. Цар гаргарча наха хьадувцарах гучадаьлар цу нанаси йоIеи диъ-пхе дийнахьа йIайхача лаьтта продукташ (дулх, марш, торт, хьонк) йиа хинна хилар. Клинически а патологически а тохкамаш дича цу шиннена а ботулизма дохьажа лазар хилар гучадаьлар.

Телха кхача баарах 17 шу даьнна йоI Арзуманова Ж. С. а 41 шу даьнна цун нана Агомолова Р. А. а елар.

Цкъаза нийслу общественни кхачан предприятешка, берий учрежденешка, и. кх. дIа. телха кхача баарах дуккхача наха дохьажа лазараш хула моттигаш а.

Мишта лоралургва ботулизмах? Алхха цIена дулхи цунах яь хIамаши мара яа мегаргьяц. Цхьа ха яллалца бIайхача лаьттача кхачага баалехьа юха а кIежъяккхийта еза е из кхарза беза. Дудхеи баьцадаарийн консерваш шийлача лоаттае еза. Нагахьа санна банка тIара ногIар хьалсеттадале, из да консерваш телха хилар, хIаьта уж яине а яа йиш а яц.

Юача хIамах дохьажа лазар даьнна хилара дегабуам ма биигте а лор'веханза варгвац. Iетта ца де гIерта мегаргвац. Из организм лораялара реакци я, хIаьта телха кхача гаьга чура сихагIа а биззагIа а дIа мел бала цо даь дохьажа лазар аттагIа а хул.

Юача хIамах доала дохьажа лазар ца хилийтар духьа ер гIулакхаш лелаланза даргдац: кхача кийчбалехьеи баалехьеи хьалхха кулгаш цIена дила деза; нагахьа санна кулга тIа Iайна човлг яле, резина кулгайоаллорг е цIелга бот йолла еза; каста талха продукташ шийлача лоаттае еза, каста талха продукташ дуккхача хана тоъаргйолаш Iоаяь лоаттае мегаргьяц; шоллагIча дийнахьа баа юхебиса кхача баалехьа хьалхха юха а кхехкабе а кхарза а беза; шурийга кIежъяхийта еза, кIеж а яккхийта мара дIаоттае мегаргьяц яа йотаю шура; цинк даьккхачеи цIастеи пхьегIа чу кхача кийчбе а лоаттабе а мегаргбац: грибаш, сморчокаш, строчкаш яалехьа кхехка а яь, уж кхийхка хий дIаккхосса деза; довзаш доаца тайпаех йола грибаш, комараш, овласомаш баа йиш яц; кхача а продукташ а ца ховш бIехлургйоацача тайпара лорае еза; маькх а кхыйола дIахо кийчъе ца еза продукташ а ийцача, царна цIена каьхат тIахьерчаде деза; продукташ мозий тIахувшаргдоацаш дIакъувла еза: дехкаша цицхолгаша толхаяь продукташ яа мегаргьяц.

**М. УЖАХОВ,**
лор.

# ВАЙ ИРАЗ ВОАЙ БЕ ДОАЛЛ

■

**(ЦхьоалагIча республикански кхалнаьха слетера)**

■

Iуйрийна итт сахьат даьнна ха. Грознерча В. И. Ленина цIерагIча майдан тIа хьахоз оркестра локха йиш. Дукха нах гулбеннаб уккхаза. Уж ба республика производстве хьалха латтараш, кхашка къахьегараш, интеллигенце викалаш. ЦхьоалагIча республикански кхалнаьха слете вIашагIкхийттаб уж. Дукха да шин дийнахьа даьрхIача слете дувца дезараш — кагирхошта кхетам балара болх тоабара дешаш дIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашта духьала лоаттабеча къовсамах, кхыдола дешаш.

Слет йолаялале В. И. Ленина памятника юхе гулбеннаб Наьсарен, Ведана, Наура, МалгIабика, Сунжечски, Ножай-Юрта, кхыча районашкара делегаташ. Уж кхо бIаьннел совгIа саг ва. Дерригача халкъа баьчча — В. И. Ленина памятника тIа эзаш лохк гулбеннараша. Уккхаза ба слете дакъа лаца баьхка вежарий республикашкара — Къилбаседа-ХIирийчера, Дагестанера, Калмыкера хьаьший. ТIаккха офицерий ЦIагIа шоай слета болх дIаболабу кагирхоша. Шоай форуме цар хьийхачарна юкъе ба Социалистически Къахьегама Турпал доярка Барахоева Лемка, Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIом лаьттача шерашка кхалнаьха гвардейски полка командир хиннa Беpшанская Евдокия Давыдовна, вайнаьха кхалнаха юкъе цаI мара йоаца летчица Насуханова Ляля, кхыбола цIи хезза нах.

Слет хьаелл ВЛКСМ-а Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара нов. С. А. Кириллова. Республика кхалнаьха кагирхошта юкъе беш бола болх тоабараи уж коммунистически уйланца хьалкхебараи де дезарий хьакъехьара доклад йир ВЛКСМ-а Нохч-ГIалгIай обкома секретара нов. А. Петраша.

«ХIанз дерригa халкъ Советски Iаьдал этта 50 шу дузача юбилейна кийчлуча хана сийленна накъаболх цуцна республика кагирхой. Толамаш кхоачашлу цар шоашта хьалхашка латта дехкараш. Белгтала ба царна юкъе кхалнах.

Малаа вай республике сий деш бола Наьсарен «Электроинструмент» завода обмотчица Саралиева Лима, слюдяной фабрика Новогрозненски филиала шипальщица Альбекова Iайшет, ГРМЗ токарь Шмытинская Зоя, дуккха кхыбараш ца бовзаш. Хьокхаме къа а хьегаш общественни вахара юкъе хьинаре дакъа лоац «Грознефтехимстрой» треста техника Добриева Мадинас, Грозненски нефтемаслозавода инженера Морозова Лидас, химкомбината аппаратчика Эльмурадаева Яхас, кхычар. Уж саннарча миллионаш болча наха хьалъю вай мехка сийрда кхоане — коммунизм».

Социалистически яхье а яьнна республика производстве хьинаре къахьегаш 282 йоI — коммунистически къахьегама ударницаш ба. — йоах цо дIахо. Царна цхьана тIа боахаш ба кхашка къахьегараш а. Юртбоахам дегIабоалабеча цар доаха толамаш дувцилга ян. Нов. Петраша ший доклада тIа царех цхьаболчар цIераш йоах. Царна юкъе ба тхьамка леладерий звенона кулгалду Исаева Курсум (Ножай-Юрта район). Наурски района В. И. Ленина цIерагIча совхоза доаккхача совхоза бригада бригадир Макиева Майя, кхыбараш.

Дукха кхалнах ба орденаш медалаши ечна. Ленина орден леп Грозненски шурий совхоза дояркай Амиева Амината наькха тIа, «Знак почета» яха орден еннай Завраева Зиначна — Наурски района «Терский» совхоза дояркана и. кх. дI. ХIаьта дог гIоздоаккхаш дений республика 700 гаргга йоI районнии моттигерчей Советашка харжа хилар. СССР а РСФСР а, Нохч-ГIалгIай АССР а Лаккхехьарча советашка харжа 27 йоI хилар.

Кхалнах идейно дегIабоалабара йоккха терко ю вай республике. Духхьала укх шера комсомольски дешара сете дешаш хиннай 2850 вайнаьха кхалсаг. Хьинаре дакъа лоац кхалнаха республика культурни вахаре. Алхха клубашка, библиотекашка болх бу 370 кхалсаго. Художественни самодеятельносте дика хьожхамаш гойт.

Кхалнахаца беча балха юкъе белгала я районашкара цхьайола кхалнаьха комиссеш, масала, Гудермесера, кхычахьара. Цхьабакъда, массанахьа делац из болх дика. Ведана, Сунженски, Надтеречни районашка кхалнаьха комиссеша деш хIама ца хилар белгалдир докладчика. ДIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашта духьала лоаттабу къовсам эсала ба цхьайолча районашка. ХIанз а нислу дукха цестий кхувлаш, йиIигаш деша ца ухийташ бола нах. Царна цIенхаштта къовсам лоаттабац Советски, Назрановски, Ведана кхыча районашка. Цхьабакъда шоай ираз шоай бе доаллилга ховш хила беза кхалнах шоаш а.

Къаьгга масалаш а доаладеш цох лаьца дийцар слете пренешка къамаьлаш даьча Наьсарен № 2 йолча юкъерча школа хьехархочо Латирова Розас, ВЛКСМ-а Шаьла райкома секретара Пайхаева Сацитас, дуккхача кхычар.

«Хьадувла къайла а ца хьош дувцаргда вай, мехкарий, воай вахарах лаьца. Мала бехке ва хIанз укх слете мел дувца кхоачамбоацараш, замах юхедиса нийрча гIулакхаш вайна юкъе лелаш хилара...

Цу дешашца йолайир ший выступлени «Горскнефть» нефтепромыслови управлене лаборантка Зармаева Марема. Маьре баха ха йоашаше а маьре ахар, маьре йодача йоIах урдув доахилга, художественни самодеятельносте дакъа лаца бокъо ца хилар — из дерригa а вай воаш бехке долаш хIама да. Вайна ца лейча хургдац вайна юкъе уж гIулакхаш. ЦIенхаштта къовсам лоаттабе беза вай вахар нийрча доахарашца. Цар леладеча сийдоацача гIулакхашта никъ бехка беза, — йоах цо юххера ше къамаьл даь йистейоалаш, — цудухьа аз массе кхалсаг тIахьех цхьа барт а баь тIехьбисарашца цIенхаштта къовсам лоаттабара.

Цул тIехьагIа къамаьл даьча педагогически института преподавателa Мальсагова Тонтий Тамарас дийцар ший къонача шерашка воча гIулакхашца къовсам лоаттабе мел хала дар, хIаьта а мел дукха шоашта карагIдоалар.

Кхалнаха юкъе болх беча комиссеша ший болх лакхача боараме лелабе безилга, республика писателаша кхалнаха хетаь произведенеш кIезига язъеш хилар белгалдир ший выступлене тIа республика прокурора помощника Шерипова Эльзас...

Пренешка къамаьлаш дир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома отдела заведующе нов. Новиковас, Нохч-ГIалгIай писателий Союза правлене председателa нов. Ахматовас, Социалистически Къахьегама Турпала Т. Летковскаяс, вайнаьха кхалнаха юкъе эггара хьалхарча трактористка Тасуиова Хьавас, кхычар.

Ловцца шоай кхалнаьха вахарах, къахьегамах, вайна юкъерча доттагIалах дийцар слете дакъа лоацаш хиннача хьаьшаша — Дагестанера еначa ВЛКСМ-а Лакски райкома секретара нов. Абдулаевас, Къилбаседа-ХIирий АССР-ера еана ВЛКСМ Пригородни райкома секретара нов. Басиевас.

Слете гулбеннараш вIашагIкхийтар нохчий йоIаца летчицаца Насуханова Ляляйца, республика юртбоахама министраца нов. Илюхинца, культура министраца нов. Татаевца, писателашца Р. Ахматовайца, Ж. Яндиевца, А. Ведзижевца, А. Хамидовца, республика прокурора заместителa нов. Албастовца. Гулбенначар даьча хаттараштa жопаш а луш шоай балхах лаьца дийцар цар.

Республика берригачa кхалнахага кхайкарал дир слето. Слета балха юкъе дакъа лаьцар Нохч-ГIалгIай АССР-а министрий Совета председателa нов. Гайрбекова, республика Лаккхехьарча Совета Президиума председателa нов. Алмазова, КПСС обкома секретара нов. Бокова.

## ИЗРАИЛЬСКИ АГРЕССОРАША ПЛЕН БИГАРАШТА ТIАЛОАТТАДУ IАЗАП



ГАЗА. ЦIи мо бIайха хьежача маьлха кIал, гобаьккха теха кIарцхал дола аьшкасаьрг а болаш, тIалатташ израильски топий йовхьаш а йолаш меттахьа ца хьовш багIа тIем тIа плен бига Iарбий салтий. Е кхоалле а яц, е хий а дац...

ЮПИ—ТАСС сурт.

## КУЛЬТУРАШ ДИКА ХЬУВКЪАРГЬЯ

Июнь бетта хьалхарча декаде шортта догIаш делхар бахьан долаш кхоачамхилла дошадаьл бIаьстан юххье дена докъаденна даьда дерригa кхаш.

Хаоттама хьалаша новкъостал даьд гурахьа дийнача ка болча ялатий фийг бизара. Кхаьча ялаташ 10—12 июне чуэца болабеннаб Гудермеса, Наурски, Грозненски, Шелковской районашка.

Гурахьа дийна кIа кхачча доаллаш да. Укх гаргарча 5—7 дийнахьа чуэца мара ца дезаш кийча хургда из гурахьа дийна ялаташ июнь бетта тIеххьарча итт дийнахьеи июль бетта юххьеи кхача а чуэца а долалургдолаш йолча Сунженски района къилбехьарча оагIонгара, Наьсарен, Шаьла, Ачхой-Мартана, Урус-Мартана районашкара дIанийккхача республика къилбаседенгахьарча даькъ тIа а. Гурахьа дийна ялаташ чуэцача хана кIезиг-дукха догIаш делхаргда, кхашкара балхаш йIаьххача хана юкъахдоахаргдац. Цхьабакъда, хий дехкача лаьттaш тIа дIадийна гурахьа дув ялаташ цхьаццайолча моттигашка Iодувша тарлу.

Цу тайпара, оттаргдолча хьалашка хьежжа ялаташ чуэца хьалххагIе а кийчъе еза техника.

Теркалде деза, гурахьа дIадийна ялаташ бIаьстан юххье дена тайп-тайпара дегIаахар бахьан долаш хIара районера ялаташ бе-беча хана, 5—10 ди юкъе а долаш, кхачаргхилар. Гурахьа дийна кIа укх шера хьалха-тIехьа кхачаш хургда дуккхача моттигашка.

**Н. НАЛАШНИКОВА,**
**йоинхагIа йола инженер-агрометеоролог.**

### ХАОТТАМ

Тахан республикеи Грознеи морхаш а йолаш малхбоалехьара гIийломух а хьекхаш хургья. Наг-нагахьа догIа делхаргда, сайрангахьа лестача ди къувкъаргда. Грозне 24—26 градус, республике 22—26 градус йIовхал хургья.

Кхоанеи лэммеи республике нагнагахьа догIа а делхаш ди а къувкъаш хила тарлу. Бийсанна 8—13 градус, дийнахьа 18—23 градус йIовхал хила мег.

Метеостанци.



**Х. Нурадилова цIерагIча драматически театра артисташ республика районашка гIолла гастролашка баха ба. Дик-дикагIа йола спектаклаш я цар къахьегамхошта хьокха кийчъяьраш. Цу программа юкъеяхай укх деношка театра творчески коллективо дIаенна керда спектакль а. Дагестански драматурга Яхьяева язъьача «Жеро эш» яхача пьесах оттаь я из. Раьза хинна тIанийцар из (общественни хьажара) грозненцаша.**

**Из я укх аьхки театра коллективо кийч а яь дIаенна шоллагIа керда спектакль (хьалхаръяр «Бехк боаццаше а бехке бараш» яхача Островске пьесах оттаь я).**

**Сурта тIа: «Жеро эш» яхача спектакла сцене. Масера роль ловзаю артиста С. Магомадова (лохевар), милиционера роль — М. Дудаева.**

**Н. Кобиашвили сурт.**

## СПОРТ

### ФУТБОЛ

Нохч-ГIалгIай республика «Спартак» яхача спортивни общества футболах ловзача командашта юкъе хьалхле яккхара дIайолаь яхIанз а чакхъяланза я. Шоза лайзай ГIумсерча медико-инструментальни завода футбольни команда. Грознерча № 1 йолча гIишлой-монтажни управлене команда счет — 7:1 йолаши, автобоахама команда счет — 1:0 йолаши ишаь котбаьнаб гудермеспаш. ХIанз йиънех йиъ очко парга хиларах массанел хьалха боагIа уж.

**Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.**

# ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

### АГРЕССИИ НИЗА ДИПЛОМАТИИ

Гера кара а ийца Израила Iарбий Малхбоалене йолаьча авантюро чIоаггIа гIай оттадир израильски милитаристий агрессивни уйлаш къайлагIа хьаллоаттаьраштеи хьалхьераштеи, дукхача хана денз цу районера хьал кхохкадалар кхераш хиннараштеи юкъе.

Ший еррига тIема машина цкъаьнахьа лага а доацаш Iарбий мехкашта духьал а хийца, ханна совле яьккхар Тель-Авиво. Израильски военщина Суэцки канала тIа кхаьчар, Синайски ах гIайре дIа а лаьца, Иерусалима Iарбий дакъа дIалаьцар дIаяьхар Иорданей Къулбехьарча Сирей кхыйола районаш.

ХIанз йоккхий топаш ца ювлаш сайцай, цхьабакъда, Израила агресси дIахо йода. Гаргарча Малхбоаленера событеш кердача, кIезигагIа нрьеннеи кхохкаенннеи йоацача раунда чу яьннай. Сцена тIа яьннай низа дипломати, хIаьта шоаш хьалхашка отталаь дехкар цун низаца кхоачашде гIерт израильски доал дераши империалистически лагерера цар союзникаши. Хьаьрбаьнна агрессораш хестабеш волча «Нью-Йорк таймса» обозревателa Джемс Рестона укх деношка ший газета тIа яздаьдар: «Израильски стратеги хIанз вIалла чоалхане а яц. Из сенах латт аьлча, из латт, тIема пленнеш дIачу ца а нийбеш, Iарбий тIема машина йохаярах, хIаьта цул тIехьагIа дIалаьцача територe тIа дIачIоагI а бенна, машара хьакъехьа переговораш йолаярах».

Бокъонца хьалххагIе а денз лоаллахарча Iарбий мехкашта духьала кийчъяь агресси дIайолаярца Израилеп цун малхбузехьарча гIончашеи лийрхIар Iарбий керда территореш хьалувцилга хинна Iацар. Агрессораша къайлагIа, хетаргахьа, керттера а лийрхIар сенах латтар аьлча, из латтар Iарбий къамий-кортамукъалеи болача хIалакбеш хIама тохарах, Iарбий Малхбоаленера прогрессивни режимаш легаярах, цу районерча низий баланс хувцаялийтарах. Колониалистски стратегий бIеха планаш, бакъдар аьлча, юкъахъяьхар, хIаьта, тийшача балхах йолань агресси бахьан долаш ОАР-ен цхьадолча лоаллахарча кхыча мехкийн тIема низашта цIенхаштта зенаш хиннадале а. Марчча хьанийцача къовсам лоаттадеш дола Iарбий халкъаш политически гIулакхашта кхы а дукхагIа чIоагIденна дIаэттар.

Цу деношка, хьалхагIа цIаккха а на хиннача тайпара хьагучаьлар политически низаш дIанийсдалара халкъаша еш йола Iалаьмате йоккха влияни. Дуккха адамаш шоай антиимпериалистически правительствашта гонахьа кхоталелар ОАР-е а, Сире а, Iарбий дунен кхыча мехкашка а.

Iарбий дунеи чурча кердача хьалашка кхы цул кIезигагIча лоархIаме йоацаш цхьаькха фактор хилар цу районера дуккха а дукхагIа йола паччахьалкхенаш антиимпериалистически позицеш тIа кхоталларах. Гучадаьлар. Гаргарчеи Юкъерчеи Малхбоален районерча дунен хьалкъашта юкъерча политикана воздействи яра низ бола рычагаш йолаш Iарбий мехкаш хилар. Цунна къаьгга тешал ду дуккхача факташа — Израила империалистически гIончашка Iарбий мехкаша дIакхайкаьяча мехкдаьтта бойкото. Iарбий дунен дукхагIа йолча паччахьалкхенаша Америка ВIашагIкхийттача Штаташцара дипломатически экономически гIулакхаш хоаладаро.

Каиро, Дамаско, Iарбий кхыча столицаша цIенхаштта дуст хIанз тIема аьттув ца балара бахьанаш, тIеххьарча событей маIан кхеталу. Чухьарча плане тIема потенциал юхаметтаоттаяраи дувлийта гIалаташ тоадараи де дезар деш да. Масала, ОАР-е укх деношка реорганизаци яьй мехка герзашцарча низий командоване структурана. Египетски эскара лакхера дуккха эпсараш отставке бахийтаб. Регионально плане Iарбий мехкаша барт вIашагIа ца кхетийташ дола лоалламбоаца дешаш юстара а кхайса, шоай политически цхьоагIо чIоагIъю. хIаьта цунна тешал ду цу мехкий паччахьалкхенаштеи правительствашташтеи керте латтараш вIашагIкхета лаьрхIа хилaро. Цу тайппара, империалистически доал дерий вIаштIехьлаьнналац Iарбий къамий-кортамукъален болам мелбелгеи Iарбий мехкаш вIашагIдоахилгеи.

Дунеи халкъашта юкъерча плане Iарбий Малхбоален халкъаш цIаьккха а шоай дог тешале йиш йолаш хилар шоай тешамеи чIоагIеи доттагIа малав а агрессорашкахьа малав а хара. Каиререн дунен кхыча столицашкареи укх деношка хоамаш ух, дунеи тIа бахача дуккхача наха, боккхийча паччахьалкхени политически деятелаша агрессена гIодерий антисоветски гIулакхашта хIамаш еттаж хилараха а нийсхон гIулакх бахьан долаш къовсам лоаттабеш дола Iарбий халкъаш чIоаггIеи леррагIеи хьаллацарах вай мехка баркал салаш хилараха а.

Цу хьалашка лира къовсам баржаш латт дунеи халкъашта юкъерча арене цхьан гIончаштеи а шоллагIча оагIорахьара, агрессех даьина зулач сов чехка дIалоаккхилгеи Израила бIунаш машара доазонал тIехьашка доахилгеи хоалламболлаш дIалехараштa а юкъе. Цу массе дийнахьа Нью-Йорке Кхерамален Совета заседанешка чIоаггIа дискусси лаьттай. Советски Союзо, вокх социалистически машар безачеи мехкаша дIалехар израильски агрессораш бехке белгеи дIалийцача Iарбий территореш тIара уж дIагIоргбола гIулакх вIаштIехьдоаккхилгеи.

Эхь дайна эсала позици яр ВIашагIкхийттача Штаташеи Англеи даьцар. Дов гIеттача хьалхарча деношкеи а денз ха тIехьа яккха, Iарбий Малхбоаленера шоай блицкриг чакхъяккхара израильски захватчикашта торо яла, агрессора тылаш чIоаггIъяйта гIерташ яр американски английски дипломати. ХIанз, шоаш дIанийцача территорешка оккупационни порядкаш уттаеш Израила военщина йоаллача хана, хьалха хиннача ситуацена юхатIагIолгах къамаьл хила а лагIац аьнна хетаргдолаш дунеи общественни мисни кIалгIолла кийчъеш да Вашингтонеи Лондонеи доал ду гIозараш. Къаьстта чIоагIа цу гIулакха оарцагIаьннал реакциони американски кепайоазув, Рестонаш. Олсопаш. IажагIча пресса кхыбола тIурсаш. Америка официальни гIозарий къайлагIара уйлаш хьагуча а леххийташ, Израила ший лоалахошкара территореш дIаехилга бакъде гIерташ ба. Цхьадолча американски газеташа хьакъедалу. Израильски инаралаш, нагахьа санна цар реваншистски уйлаш кхоачаш ца йойя, Моша Даян керте а волаш Израиле кхыметтел тIема диктатура оттае а кийча хилар. Хьаьръяьннача тель-авивски военщино, империалистически реакце ший къайлагIа гIоахаш хиларах кот гIортолга а еш, гуччахьа хьакхайкаду Иерусалимера, Малхбузехьарча Иорданера, Синайски ах гIайрен тIара дIалийцача кхыча территореш тIара дIаяха ше лага ца хилар. Iарбашцара къамаьл низа позицешкара мара хила йиш йолаш дац — ништта я Израила доал леча гIозараша дерригача къамаьлий лейтмотив.

23-ча мае а тIехьа хьакхайкадаьд президента Джонсона. ВIашагIкхийттача Штаташа чIоаггIа дош деннад, цу района дерригача мехкий политически лоIами территорей бIарччали хьаллаца» аьнна. ХIанз из деклараци йицъяллийта безам бар планашка хьежжа болча боарамера Израила захватнически претензеш хьаллацарах а дар.

Цу уйланга хьежжа НАТО генеральни секретара Брозиос дIадехар Гаргарча Малхбоален проблемаш кхыча критически дешайн хьакъехьа «юкъара цхьа позици» кийчъелга. Цу дIадийхачоа, цхьабакъдар аьлча, духьале хилар дукхача делегацей оагIонгахьара. Французски кхыча мехкашцарча гIулакхий министра Кув де Мюрвила духхьал дIакхайкадир, цу дешашка кхычарех тийша хIама доацаш бола ший никъ лелабе безам болаш Франци хилар. Цо протест кхайкадир НАТО генеральни секретара даьча къамаьла маIанан чулоацамах духьала.

Шоаш раьза ца хилар дIакхайкадир Франце викалал совнагIа, кхычар а. Кагийча мехкий кхыча мехкашцарча гIулакхий министраша, АП агентства беча хоамах, «йоккха йоацаш бунт хьоальй дIалахача кIиргIа хиннача кризиса хьакъехьарча чIоаггIа къайлагIа лелаеча ВIашагIкхийттача Штатий политикана духьала».

«Бунто» хьахьокхар, НАТО, эггара хьалха США, заправилаша дергдар даь даьнначул тIехьагIа мара шоай портнерий са ца кхуйташ а хIаьта цул тIехьагIа еррига блок кхерамеча авантюрашта юкъе увзаш а хилар.

ХьалхагIа хиннача сессешка а санна, леткъаш соцаш бацар Вашингтона викалаш, кхыметтел кертерча тIема блокага гIолларча США союзникий оагIонгахьара а Вьетнамера американски агресси «кхетаеш а яц» йоаггIача тайпара хьаллоацаш а яц, яхаш. «Вьетнамах лаьца аьлча, — хоам бора Люксембургера Ассошиэйтед Пресс агентства корреспондента, — Раска хьалха цIераш а ца йоахаш Iоттар йир цхьайолча союзнически паччахьалкхенашта тIема эскаладе акт хIара масса хул американски политиккий. ХIана аьлча цар лерхIараш геттара кхыча тайпара да: Iарбий мехкий территорей чотах Израила территори шеръелгеи цу тайппара Iарбий халкъий паргIатоннеи прогрессаи духьалъерзаяь, кхы а чIоагIагIа йола империализма плацдарм вIашагIйоллилгеи.

Агресси чакхъяьнначул тIехьагIа цу сахьате низа дипломати оарцагIъяккха кийчлуш болча Израила доал дераштa геттара дика холу из. Цхьабакъда, уж зехьа лерхIаш гIулакхаш да. Советски Союзо, кхычарех тийша хIама доацаш долча Iарбий мехкий берригача доттагIаша дунеи халкъашта юкъерча арене хьинаре гIулакхаш чакхдоах Iарбий Малхбоален халкъий законни хьашташ лорадар духьа. Советски правительства предложени еннай ВIашагIкхийттача Къамий Организаце Генеральни Ассамблеи чрезвычайни сесси гулъе аьнна, хIана аьлча израильски агресси соцаяра де дезар де низ кхоачаш хиланзар Кхерамален Совет. Дерригача дунен тIа шерра хьаллаьцар Советски Союза инициатива. Iарбий Малхбоален паччахьалкхенашта тIаэттача халача сахьата социалистически кхыча машар безачеи мехкаша долла хIама ду тийшача балхах Израиль ший лоалахоех латарах хьахиннараш дIадахара а агрессе аьттонех пайда эца дипломатена торо ца ялар а духьа.

### НАТО СЕССИ

Гаргарча Малхбоаленерча ший агрессивни политика духьа пайда эца гIертар американски дипломаташ 13—14-ча июне Люксембурге хиннача НАТО Совета аргIанарча сессех а. Деш хинна къамаьл шек болча Къилбаседаатлантически блока цхьаболча членашка агресси бакъъяра тIаберзабаь США-и Англеи никъ хьаллацийтарах а НАТО империалистически заправилай шоай бехк американцашта дIатIабилла гIерташ хиларах...

Сесси дакъа лаьцараша тIанийна коммюнике лоралуш вIашагIдийхкача дешашца отталы Гаргарча Малбоалене «чIоагIа машар оттабара хьегаш дола дерригa къа хьаллоацаргда» яхаши яле а. США, Англе, цхьайолча кхыча державай викалаша даьча къамаьлаша сатем боабу. Раска йийцараш, масала, «Суэцки канала зона» юхаметтаоттаяра планаш яр, «Акаба пролива зона» вIашагIйоллилга дар, империалистически агрессивни гIозарашка вIашагIъетта кхыйола колонизаторски уйлаш яр.

### США-рча РАСОВИ IАЗАПА ДУХЬАЛАРА КЪОВСАМ

Малaрра аьлча, цIаккха а ца соцаш США городий негритянски геттошка хьувш бола нах укх тIеххьарча деношка кхы а чIоагIагIча низаца гIовтташ латт. Полицеи къамаи гвардеи йоккхий отрядаш яхийтар йоккхий демонстрацеши кхыйола антирасистски выступленеши тоIае. Цинциннате (штат Огайо), Тампе (Флорида), Монтгомере (Алабама), Джексоне (Миссисипи).

Неграшка бола нах эгIазбига бокъонца дола бахьанаш цкъарча юхьига хIара городе бе-бе да. Тампеи Джексонеи протест ю полице негритянски замига саг вара духьала, Цинциннате — негра суд еча хана законаш телхадара духьала. Монтгомере — лоаллахарча городе Пратвилле хьадагалохкхарах суд йоацаши следстви йоацаши къона негритянски лидер Стокли Кармайкла лацара духьала.

США президентага дахьийтача гуччахьарча письмо тIа Компарте кулгалхоша Гэс Холлаи Генри Уинстонеи укх деношка дIахайтар, 1967 шерах «дубинка шу» де дага а болаш, укх аьхки хьинарегIа дакъа лоацаш болча негритянски болама деятелашта низаш де лаьрхIа реакционни гIозараш, расисташ, полици хилар. Письмо тIа йоах: «Вьетнамера тIом соцабаро а боахамаш хIалакдаргеи нах боабаргеи арагIолла дIаухийташ долча миллиардаш долларех вахара гIулакхаи гIирсаш хьалдараи пайда эцаро а мара бокъонца къоастае торо хулийтаргьяц неграшха болча наьха, белгтала аьлча, геттошка бахача негрий критически проблемаш».

**Ф. СЕЙФУЛЬ-МУЛЮКОВ,**
**И. ЛАПИЦКИЙ.**
(ТАСС).

## ЛадувгIа

**20 июнь, 1967 шу**
**ПЕРЕДАЧАЙ ПРОГРАММА!**

РАДИО: 6.30—Нохч-ГIалгIайчен лаьтта леладерхо (эрсий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.10 — «Грозненский рабочий» «Комсомольское племя» газетай обзор. 7.20 — Передачай программа. 8.10 — «Сердало» газета обзор. 8.20 — Ашараш 8.30 — «Къона тIехье» (гIалгIай меттала). 8.45 — Москва. 16.00 — Передачай программа. 16.05 — Концерт. 16.30 — «Бера вахари унахIенол духьа лоаттабеча къовсамех» яха беседа (гIалгIай меттала). 16.43 — Керда хоамаш тIалгIай меттала). 17.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 17.15 — Индустриальни Нохч-ГIалгIайче (эрсий меттала). 17.30 — «Турпала 50 шу» яха передача (эрсий меттала). 17.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

УКВ: 9.00 — «Костер» яхача Федина романа тIара доакъош. 9.35 — Фортепьяна лаьрхIа йола Листа соната. 10.24 — «Къилбаседа седкъа турпал» яха дешархошта йола передача. 11.10 — «Дирижер Иванов Константин» яха концерт-очерк. 18.00 — «Кобелевски» авторски концерт. 18.38 — «Саг йоалаяр» яхача спектакля монтаж (нохчий меттала). 19.34 — Музыка «Малахитовой шкатулки» яха музыкальни передача. 20.00 — «Фиделио» яха Бетховина опера.

## Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ: 18.00 — Бераштa дола фильм. 18.15 — Телевизионни кердадараш (нохчийн, эрсийн меттала). 18.45 — Английски меттала урок. 19.15 — «УлицашкагIолла дIа-юха лелара бокъонаш толхаргьенга вуг». Нохч-ГIалгIай АССР-а юкъерпорядок лораяра Министра заместителa Жулева къамаьл. 19.35 — Нурадилов Ханпаший цIерагIча театра спектакль.


**РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-98; редактора зам. 3-39-11; бехкетокхама секретара—3-34-38; партийни вахарен, культурай, промышленностей отделий — 3-42-30; юрта боахамеи письмой отделий — 3-42-28.**

**АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-98; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.**

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05187. Заказ № 3127.